

WESP JEUGDZORG
Componistenlaan 55a
2215 SN VOORHOUT
T 0252-372053
F 0252-371152
E jeugdzorg@wespweb.nl
W www.wespweb.nl

April 2006

Op de grens tussen bemoeizucht en zorg

Rapportage van het onderzoek naar Eigen-kracht conferenties in Overijssel en de verhouding van Eigen Kracht tot de Wet op de Jeugdzorg.

Colofon

Titel:	Op de grens tussen bemoeizucht en zorg Rapportage van het onderzoek naar Eigen-kracht conferenties in Overijssel en de verhouding van Eigen Kracht tot de Wet op de Jeugdzorg.
Auteur:	Fiet van Beek
Medewerkers stichting WESP:	Fiet van Beek, Machteld Guijt, Jacqueline Romijn en Minke Verdonk.
Opdrachtgever:	Stuurgroep Eigen Kracht Overijssel, bestaande uit vertegenwoordigers van bureau Jeugdzorg Overijssel, Commujon, Eigen-kracht Centrale, Jarabee Jeugdhulp in Twente, Provincie Overijssel, Raad voor de Kinderbescherming en Trias Jeugdhulp.
Financiers:	Provincie Overijssel en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Met medewerking van en dank aan:	Ronald Ariesen, Herman Baartman, Bas Bijl, René Clarijs, Marscha van Dam, Martin Dirksen, Nicole Eggens, Jantine Flierman, Marianne Goorhuis, Esther Hillebrand, Ineke Huibregtsen, Lineke Joanknecht, Gerry Karssen, Ilse Kloosterman, Marjan Krediet, Jan van Lieshout, Pierre Mehlkopf, Jannie Nijhuis, Jeroen van Ooien, Rob van Pagée, Marion Roerink, Karin Schröder, Marjolein van Soest, René Swieringa, Rita Tangena, Jitske Verstegen, Ton van Yperen.
ISBN: 90-76027-43-9	(NUR: 840)

©2006 WESP BV

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van WESP BV.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 jo. het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471, en art. 17 Auteurswet 1912, dient men de krachtens art. 17 lid 2 Auteurswet 1912 verschuldigde vergoeding vooraf met WESP BV overeen te komen en te voldoen. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze rapportage in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot WESP BV te wenden.

No part of this report may be reproduced in any form, by print, photo-print, microfilm or any other means without written permission from WESP BV.

Inhoudsopgave

Deel A Opzet van het onderzoek

1. Inleiding	9
2. Doel	10
3. Onderzoeksvragen	11
4. Methode van onderzoek	13
5. Verloop van het onderzoek	15
6. Terminologie	17

Deel B Eigen-kracht conferenties in Overijssel

1. Aanmeldingen	21
1.1. Inleiding	21
1.2. Aantal aanmeldingen	21
1.3. Aanmelders	21
1.4. Wachtlijst	21
1.5. Reden aanmelding	22
1.5.1. Achtergrondproblematiek	22
1.5.2. Vragen	22
1.6. Duur hulpverlening	24
1.7. Achtergrondkenmerken aangemelde kinderen	24
1.7.1. Aantal	24
1.7.2. Leeftijd	24
1.7.3. Geslacht	24
1.7.4. Etniciteit	24
1.7.5. Verblijfplaats	25
2. Geen Eigen-kracht conferentie	26
2.1. Inleiding	26
2.2. Aantal	26
2.3. Reden	26
2.4. Aanmelders	27
2.5. Reden aanmelding	27
2.5.1. Achtergrondproblematiek	27
2.5.2. Vragen	27
2.6. Duur hulpverlening	28
2.7. Achtergrondkenmerken kinderen	28
2.7.1. Aantal	28
2.7.2. Leeftijd	28
2.7.3. Geslacht	29
2.7.4. Etniciteit	29
2.7.5. Verblijfplaats	29

3. De Eigen-kracht conferentie	30
3.1. Inleiding	30
3.2. Aantal Eigen-kracht conferenties	30
3.3. Duur van de voorbereiding	30
3.4. Aanmelders	30
3.5. Duur van de hulpverlening	31
3.6. Reden aanmelding	31
3.6.1. Problemen	31
3.6.2. Vragen	31
3.7. Achtergrondkenmerken kinderen	32
3.7.1. Aantal	32
3.7.2. Leeftijd	32
3.7.3. Geslacht	32
3.7.4. Etniciteit	32
3.7.5. Verblijfplaats	33
3.8. Locatie van de Eigen-kracht conferentie	33
3.9. Tijdstip	33
3.10. Duur	33
3.11. Aantal deelnemers	34
3.12. Afwezig	35
3.13. Resultaat	35
3.14. Samenwerking aanmelder en Eigen Kracht	35
4. Inhoud van de plannen	36
4.1. Inleiding	36
4.2. Evaluatie	36
4.3. Verandering verblijfplaats kinderen	36
4.4. Gewenste steun en hulp van professionals	37
4.4.1. Opvoeding	37
4.4.2. Onderwijs	38
4.4.3. Financiën	38
4.4.4. Wonen	38
4.4.5. Gezondheid	38
4.4.6. Diversen	38
4.5. Organisaties binnen en buiten de Jeugdzorg	39
4.6. Vergelijking plannen professionals en familie	39
5. Tevredenheid van de deelnemers	43
5.1. Tevredenheid aanmelders	43
5.1.1. Informatie	43
5.1.2. Eigen-kracht conferentie	43
5.1.3. Plan	44
5.1.4. Eigen-kracht coördinator	44
5.1.5. Regiomanager Eigen-kracht	45
5.2. Tevredenheid deelnemers uit familie en sociaal netwerk	45
5.2.1. Informatie	45
5.2.2. Meedoen	46
5.2.3. Eigen-kracht conferentie	46
5.2.4. Plan	47
5.2.5. Eigen-kracht coördinator	47
5.3. Tevredenheid kinderen	48
5.3.1. Eigen-kracht conferentie	48
5.3.2. Plan	48
5.3.3. Eigen-kracht coördinator	49

6. Uitvoering van de plannen en effecten	50
6.1. Inleiding	50
6.2. Aantal	50
6.3. Tijd tussen conferentie en follow-up	50
6.4. Uitvoering van de plannen	51
6.5. Effecten volgens aanmelders	51
6.6. Verkregen steun van professionals	55
7. Invoeringskwesities	57
7.1. Inleiding	57
7.2. Beleving van de aanmelder/professionals	57
7.2.1. Lastig	57
7.2.2. Positief	57
7.3. Lessen voor de toekomst	58
7.4. Standaard invoeren van Eigen Kracht	59
7.5. Overige opmerkingen	60

Deel C Eigen Kracht en de Wet op de Jeugdzorg

1. Inleiding	65
2. De Wet op de Jeugdzorg	66
3. Uitgangspunten	68
4. Uitvoeringspraktijk	71
4.1. De indicatiestelling	71
4.2. Professionele dominantie	73

Deel D Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

1. Samenvatting en conclusies	77
1.1. Inleiding	77
1.2. Aanmeldingen	77
1.3. Resultaat en verloop Eigen-kracht conferentie	78
1.3.1. Geen Eigen-kracht conferentie	78
1.3.2. Wel een Eigen-kracht conferentie	79
1.3.3. Vergelijking	79
1.4. Inhoud van de plannen	80
1.5. Vergelijking plannen professionals en familie	81
1.6. Tevredenheid van de deelnemers	81
1.6.1. Tevredenheid aanmelders	81
1.6.2. Tevredenheid volwassen deelnemers uit familie en netwerk	81
1.6.3. Tevredenheid kinderen	82
1.7. Uitvoering van de plannen en effecten	82
1.7.1. Uitvoering van de plannen	82
1.7.2. Effecten	83
1.8. Eigen Kracht in relatie tot de Wet op de Jeugdzorg	83
2. Aanbevelingen	85

Bijlagen:	87
Bijlage 1: Intentieverklaring project Eigen Kracht Overijssel	89
Bijlage 2: Formulieren	91
Bijlage 3: Discussiestuk expertmeeting	117
Bijlage 4: Verslag expertmeeting	131
Literatuurlijst	139

DEEL A:

Opzet van het onderzoek

1 Inleiding

In de provincie Overijssel werken het bureau Jeugdzorg, de drie opnemende voorzieningen Commujon, Jarabee Jeugdzorg in Twente, Trias Jeugdhulp en de Raad voor de Kinderbescherming samen aan de invoering van Eigen-kracht conferenties in de jeugdzorg. Zij willen bewerkstelligen dat cliënten gemotiveerd en geactiveerd worden verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen situatie en dat in het kader van vraaggericht werken, de cliënt opdrachtgever is. Daartoe hebben zij besloten 'waar mogelijk' het middel van de Eigen-kracht conferentie in te zetten (zie bijlage 1: intentieverklaring 2004). Dit sluit aan bij het streven de wachtlijsten weg te werken. Hun streven wordt gesteund en financieel mogelijk gemaakt door de Provincie Overijssel. Het Overijssels provinciebestuur heeft Eigen Kracht opgenomen in het beleidskader 2004-2008.

Informatie over de opzet, de organisatie en het verloop van het Overijsselse project is te vinden in de jaarverslagen van het project (Krediet, 2005 en 2006)

Dit rapport doet verslag van het onderzoek naar de Eigen-kracht conferenties die in het kader van het project Eigen Kracht in Overijssel zijn gehouden in 2004 en 2005. Er zijn gegevens verzameld van de conferenties, de tevredenheid van de deelnemers, de inhoud en de uitvoering van de plannen en de effecten op korte termijn. Gedurende het onderzoek werden de provinciegrenzen enigszins overschreden om de inzet van Eigen-kracht conferenties in relatie tot de Wet op de Jeugdzorg te onderzoeken. In de aanvankelijke projectopzet was alleen onderzoek naar het verloop van de Overijsselse Eigen-kracht conferenties opgenomen. Tijdens de onderzoeksperiode, in maart 2004, bracht staatssecretaris Ross van het Ministerie van VWS een werkbezoek aan de Overijsselse jeugdzorg. Zij stelde geld beschikbaar om het onderzoek te kunnen verbreden.

2 Doel

Het doel van het onderzoek is drieledig. Het gaat enerzijds om het achterhalen van feitelijke gegevens rond aanmeldgedrag, aantallen Eigen-kracht conferenties, de gang van zaken tijdens de conferenties, de inhoud van de plannen en de uitvoering van de plannen na drie maanden.

Anderzijds gaat het om het verkrijgen van inzicht in de mate van tevredenheid van deelnemers aan de Eigen-kracht conferenties. Hoe waarden professionals en leden uit familie en sociaal netwerk de Eigen-kracht conferentie?

Het derde doel is kennis te vergaren over de plaats van de Eigen-kracht conferentie in de jeugdzorg. Daarbij gaat het om het achterhalen van gegevens over doelmatigheid, effectiviteit, de relatie tot de Wet op de Jeugdzorg en de wijze waarop het project de Eigen-kracht conferentie heeft ingezet conform de uitgangspunten op de Wet op de Jeugdzorg.

3 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen met betrekking tot het aanmeldgedrag zijn:

- welke personen of organisaties melden bij Eigen Kracht aan?
- wat is de reden van de aanmelding? Over welke vraag dient een plan gemaakt te worden?
- wat is de achterliggende problematiek van de aangemelde gezinnen? Hoe lang is er hulpverlening in deze gezinnen?
- om hoeveel kinderen gaat het? Van welke leeftijd, geslacht, etniciteit? Waar verblijven deze kinderen?
- welke hulp zou de aanmelder ingezet hebben als er geen Eigen-kracht conferentie gehouden zou worden?

De onderzoeksvragen met betrekking tot het resultaat van de inzet van Eigen Kracht zijn:

- hoe vaak leidt een aanmelding naar Eigen Kracht tot een familiebijeenkomst (Eigen-kracht conferentie)?
- hoe lang duurt het tot een zaak in behandeling genomen kan worden? En hoe lang vanaf de aanmelding tot er een Eigen-kracht conferentie plaatsvindt?
- als een aanmelding niet tot een Eigen-kracht conferentie leidt, wat is daarvan dan de reden? Zijn er effecten van de inzet van Eigen-kracht in deze zaken?
- om welk soort zaken gaat het als het niet tot een Eigen-kracht conferentie komt?
- om welk soort zaken gaat het als het wel tot een Eigen-kracht conferentie komt?
- hoe vaak slagen families erin binnen een Eigen-kracht conferentie een plan te maken?
- hoe vaak worden deze plannen als veilig geaccepteerd door de aanmelder?

De onderzoeksvragen met betrekking tot de Eigen-kracht conferentie zijn:

- hoeveel mensen nemen deel aan een Eigen-kracht conferentie? Wat is hun positie ten opzichte van het kind? Welke professionals?
- hoe vaak komen mensen niet op de Eigen-kracht conferentie, terwijl zij daarvoor wel zijn uitgenodigd? Hoe vaak worden potentiële deelnemers uitgesloten door de Eigen-kracht coördinator?
- waar en wanneer worden Eigen-kracht conferenties gehouden?
- hoe lang duren Eigen-kracht conferenties?

De onderzoeksvragen met betrekking tot de plannen zijn:

- welke hulp of steun vragen families van professionele organisaties in Overijssel?
- over welk leefgebied gaat deze steun of hulp?
- om welke organisaties gaat het?
- in hoeverre bevatten de plannen een evaluatie-moment?
- hoe verhoudt de vraag van de familie zich tot de inschatting van de benodigde zorg door de aanmelder ten tijde van de aanmelding?

De onderzoeksvragen met betrekking tot de tevredenheid van de aanmelder zijn:

- aan welke informatie over de Eigen-kracht conferentie hebben de aanmelders behoefte?
- in hoeverre zijn aanmelders voldoende geïnformeerd?
- hoe waardeert de aanmelder de Eigen-kracht conferentie? Welke factoren spelen een rol in die beoordeling?
- hoe waardeert de aanmelder het plan dat in de Eigen-kracht conferentie wordt gemaakt? Welke factoren spelen een rol in die beoordeling?
- hoe waardeert de aanmelder de samenwerking met Eigen Kracht? Welke factoren spelen een rol in die beoordeling?

- hoe kijkt de aanmelder na drie maanden terug op de Eigen-kracht conferentie en de periode daarna? Welke knel- en pluspunten ervaart de aanmelder?

De onderzoeksvragen met betrekking tot de tevredenheid van de leden van familie en sociaal netwerk zijn:

- aan welke informatie over de Eigen-kracht conferentie hebben zij behoefte?
- in hoeverre zijn zij voldoende geïnformeerd? Door wie?
- in hoeverre hebben zij inbreng kunnen hebben tijdens de Eigen-kracht conferentie?
- hoe waarderen zij Eigen-kracht conferentie? Welke factoren spelen een rol in die beoordeling?
- hoe waarderen zij het plan dat in de Eigen-kracht conferentie wordt gemaakt? Welke factoren spelen een rol in die beoordeling?
- hoe waarderen zij de contacten met de Eigen-kracht coördinator? Welke factoren spelen een rol in die beoordeling?

De onderzoeksvragen met betrekking tot de effectiviteit en uitvoering van de plannen zijn:

- in hoeverre worden de tijdens de Eigen-kracht conferentie gemaakte plannen uitgevoerd?
- indien zij niet zijn uitgevoerd, wat is daarvan dan de reden?
- welke effecten van de Eigen-kracht conferentie nemen aanmelders waar?

De onderzoeksvragen met betrekking tot de relatie van Eigen Kracht tot de Wet op de Jeugdzorg zijn:

- wat zijn de uitgangspunten van de Wet op de Jeugdzorg?
- wat zijn de uitgangspunten van Eigen Kracht?
- hoe verhouden de uitgangspunten van Eigen Kracht zich tot de Wet op de Jeugdzorg?
- waar doen zich in de praktijk knelpunten voor en hoe zijn deze op te lossen?

4 Methode van onderzoek

Onderzoek feitelijke gegevens

Het onderzoek naar de feitelijke gegevens heeft plaatsgevonden door analyse van schriftelijke bronnen. Er is gebruik gemaakt van de vragenlijst die voor het onderzoek naar de landelijke jaarcijfers van Eigen Kracht wordt gebruikt (van Beek, 2005). In deze vragenlijst staan vragen over de aanmelding, de Eigen-kracht conferentie en het verloop van de zaak indien het niet tot een Eigen-kracht conferentie is gekomen. Elke Eigen-kracht coördinator die met een zaak gestart is, is gevraagd na afronding hiervan het registratieformulier in te vullen.

In het registratieformulier staan zowel open als gesloten vragen. Om deze gegevens te kunnen verwerken is een analysekader ontwikkeld. Teneinde de voornamelijk rechte tellingen te kunnen maken zijn de gegevens ingevoerd in Quatro Pro en Excel. De antwoorden op de open vragen zijn deels gecategoriseerd en geteld, deels woordelijk uitgetypt en geanalyseerd.

Vanwege de waarborging van de privacy van de familieleden, is de Eigen-kracht coördinatoren gevraagd niet de namen van de betrokkenen op te geven. Wel is hen verzocht kenbaar te maken in welke relatie de verschillende betrokkenen tot het kind staan.

Onderzoek tevredenheid

Het onderzoek naar de tevredenheid van de deelnemers heeft plaatsgevonden door analyse van drie schriftelijke vragenlijsten: een voor aanmelders, een voor kinderen en een voor de volwassen deelnemers uit familie en sociaal netwerk (zie bijlage 2).

Vanwege de waarborging van hun privacy, is de deelnemers niet gevraagd hun personalia op te geven. Wel is hen verzocht kenbaar te maken in welke relatie zij staan tot het kind of de kinderen voor wie de Eigen-kracht conferentie is gehouden. Andere achtergrondkenmerken zijn niet gevraagd om herkenbaarheid te voorkomen en te bevorderen dat de deelnemers zich vrij zouden voelen om hun eigen mening te geven.

De drie enquêtes zijn los van elkaar geanalyseerd. Van de antwoorden op de gesloten vragen zijn rechte tellingen gemaakt. In een aantal gevallen is het gemiddelde rapportcijfer berekend en wordt de spreiding rondom dit gemiddelde aangegeven. De antwoorden op de open vragen zijn woordelijk uitgetypt en vervolgens geanalyseerd. Per vraag zijn de antwoorden geclassificeerd. Ten slotte zijn per onderwerp enkele typerende en aansprekende opmerkingen geselecteerd.

Drie maanden na de Eigen-kracht conferentie zijn diepte-interviews gehouden met aanmelders over de uitvoering van het plan en de effecten. In deze gesprekken zijn ook enkele vragen opgenomen over de tevredenheid van de aanmelder in algemene zin.

Onderzoek plannen

Een geslaagde Eigen-kracht conferentie wordt afgerond met een schriftelijk vastgelegd plan. Deze plannen zijn verzameld en bestudeerd. Er is nagegaan of en hoe vaak families hulp van professionals vragen en in welke sector deze vragen ingedeeld kunnen worden. Voor de indeling in sectoren zijn dezelfde leefgebieden gebruikt als in eerder gedaan landelijk onderzoek naar Eigen kracht (van Beek, 2003a). Om te kunnen bepalen in welke categorie een beslissing of afspraak gescoord diende te worden, is de formulering van de afspraak van de familie sec als uitgangspunt genomen. Als de formulering niet geheel duidelijk was, hebben de onderzoekers de context van het plan bij de interpretatie betrokken. Per categorie is bekeken waar de

afpraak over gaat en van welke professionele organisatie steun of hulp gevraagd wordt. Als een afspraak over meerdere kinderen gaat, is het aantal kinderen het uitgangspunt voor het aantal afspraken dat gescoord is.

Bij de aanmelding is door de regiomanager Eigen-kracht aan de aanmelders/professionals gevraagd, welke hulp zij zouden inzetten indien er geen Eigen-kracht conferentie gehouden zou worden. Deze gegevens zijn vergeleken met de uitkomst van de plannen die door familie en netwerk zijn gemaakt.

Onderzoek uitvoering plannen

Drie maanden na een Eigen-kracht conferentie hebben de Eigen-kracht coördinatoren contact opgenomen met de aanmelder en minstens één vertegenwoordiger van familie of netwerk. Op basis van deze telefoongesprekken hebben zij het follow-up formulier ingevuld. Dit formulier gaat over de mate van uitvoering van plannen.

Daarnaast zijn er diepte-interviews gehouden met een aantal aanmelder(s), waarin gevraagd is naar de uitvoering van het plan, of eventueel geïndiceerde hulp is verkregen en de door hen waargenomen effecten.

De gegevens van de formulieren en de diepte-interviews zijn geanalyseerd en met elkaar vergeleken als het om dezelfde zaken ging.

Onderzoek Eigen Kracht en de Wet op de Jeugdzorg

Er is een literatuurstudie gedaan naar de uitgangspunten van de Wet op de Jeugdzorg, de methode van Eigen Kracht en de discussies in het veld hieromtrent. Op basis hiervan is een discussiestuk geschreven dat onderwerp van gesprek is geweest tijdens een expertmeeting en interviews met sleutelinformanten. In de eerder genoemde interviews met aanmelders is de uitvoeringspraktijk aan de orde gesteld.

5 Verloop van het onderzoek

Onderzoekperiode

De onderzoeksperiode loopt van 1 januari 2004 tot en met 31 december 2005.

Onderzoek feitelijke gegevens

Alle Eigen-kracht coördinatoren die met een Eigen-kracht conferentie in Overijssel zijn gestart, hebben het registratieformulier ontvangen. Hen is gevraagd het formulier zo spoedig mogelijk na het afronden van de zaak op te sturen. Onder het afronden van de zaak verstaan we hier het moment dat een Eigen-kracht conferentie werd gehouden of het moment dat duidelijk werd dat het om welke reden dan ook niet tot een Eigen-kracht conferentie zou komen en de coördinator zijn of haar werk heeft beëindigd. Het merendeel van de formulieren werd binnen een maand na het afronden van de zaak naar WESP opgestuurd. Een enkele keer was het nodig een rappel te sturen.

In 2004/2005 zijn er in 83 zaken Eigen-kracht coördinatoren aan het werk gegaan. 67 van deze zaken zijn in de onderzoeksperiode afgerond. Aan het einde van de onderzoeksperiode waren er nog 16 zaken lopende zaken. Van 63 van de 67 afgeronde zaken wordt in deze rapportage verslag gedaan. Van de overige vier zijn geen gegevens ontvangen. De respons is derhalve 94%. Het onderzoek gaat dus over vrijwel alle zaken die in het kader van Het Overijsselse project 2004/2005 werden afgerond. Er heeft geen selectie van zaken plaatsgevonden. De uitkomsten geven derhalve een representatief beeld van de in 2004/2005 gehouden Eigen-kracht conferenties in Overijssel.

Onderzoek tevredenheid

De 3 tevredenheidsenquêtes (voor de aanmelder/professional, kinderen en volwassen leden van familie en netwerk) zijn aan het eind van de Eigen-kracht conferenties (n=36) uitgereikt aan de deelnemers van alle Eigen-kracht conferenties. Dit gebeurde door de Eigen-kracht coördinator. Er is ook een gefrankeerde antwoordenvolop uitgedeeld. Een deel van de inzenders uit familie en netwerk heeft de vragenlijst ter plaatse ingevuld en meegegeven aan de Eigen-kracht coördinator. De rest zond de antwoordenvolop zelf naar de onderzoekers.

35 maal was de aanmelder een professional, een aanmelding kwam van een familielid. Onder de aanmelders/professionals zijn 35 vragenlijsten uitgezet. Hiervan zijn er 30 vragenlijsten geretourneerd. Dat is een respons van 86%.

Onder de volwassen leden van familie en sociaal netwerk zijn 302 vragenlijsten verspreid. Hiervan zijn er 224 vragenlijsten geretourneerd; dat is een respons van 74%.

Er zijn 40 vragenlijsten aan kinderen en jongeren gegeven. Er kwamen er 31 terug, de respons is derhalve 78%.

Met de aanmelders van 15 zaken is drie maanden na de Eigen-kracht conferentie een diepte-interview gehouden over de follow-up. Hierin zijn ook vragen gesteld over de tevredenheid van de aanmelder. Zie verder: onderzoek uitvoering plannen.

Onderzoek plannen

Er zijn 36 Eigen-kracht conferenties gehouden, die 36 plannen tot resultaat hadden. Van 1 zaak is geen plan ontvangen. De overige 35 plannen zijn geanalyseerd. Gezien de onderzoeksvragen is het deel dat de familie zelf uitvoert buiten beschouwing gelaten. Bij de analyse bleek het niet altijd mogelijk om te achterhalen welke organisatie de gevraagde professionele hulp zou moeten leveren, aangezien die niet altijd met naam en toenaam in het plan stond.

Bij 23 zaken kon de inhoud van het plan vergeleken worden met wat de aanmelders gedaan zouden hebben als er geen Eigen-kracht conferentie was ingezet. Dat is tweederde van de zaken waarbij deze vraag van toepassing was (n=34).

Over de non-respons van 1/3 nog een aantal opmerkingen. De antwoorden op een aantal formulieren waren te onduidelijk om te kunnen verwerken. Ook is van invloed dat de 'wat als'-vraag aan de professionals niet vanaf het begin gesteld. Deze vraag maakte deel uit van de verbreding van het onderzoek in verband met de extra gelden van het Ministerie van VWS. De vraag kon later niet alsnog gesteld worden, omdat de timing van de vraag van belang was. Bedoeling was dat deze vraag (al dan niet schriftelijk) door de regiomanager werd gesteld bij de aanmelding. Dat tijdstip was van belang omdat Eigen Kracht op dit moment nog niet met de voorbereiding is begonnen en het antwoord dus niet beïnvloed kon zijn door het proces van de voorbereiding (nulmeting).

Bij een van de organisaties bleek weerstand tegen de vraag te bestaan. De aandachtsfunctionaris Eigen Kracht van die organisatie liet weten dat men de vraag niet wilde beantwoorden omdat zij voor 'politieke doeleinden' gebruikt zouden kunnen worden of omdat men vond dat de vraag de privacy van de familie zou schaden. Deze kwestie heeft vermoedelijk geen invloed op de respons gehad.

Onderzoek uitvoering plannen

Zoals gezegd zijn er 35 Eigen-kracht conferenties gehouden waarvan de inhoud van de plannen bij de onderzoekers bekend was. Over deze zaken zijn er 23 follow-up formulieren (na drie maanden) van de Eigen-kracht coördinatoren ontvangen. Deze zijn gebaseerd op 74 gesprekken met aanmelders en leden van familie en netwerk.

Daarnaast zijn er over 15 zaken diepte-interviews gehouden met aanmelders. Om zo recent mogelijke informatie te verkrijgen, is er voor gekozen om deze interviews met de aanmelders van conferenties aan het einde van de onderzoekstijd te houden. Het streven was om deze interviews ongeveer drie maanden na de Eigen-kracht conferentie te houden. Dit bleek moeilijk door allerlei organisatorische redenen (ziekte, moeilijk om een afspraak te maken, meerdere hulpverleners op 1 zaak etc). Hierdoor is de follow-up periode van 12 van deze 15 zaken langer dan drie maanden.

Bedoeling was om 15 aanmelders te interviewen. Doordat er overdracht van zaken had plaatsgevonden, waren deze 15 personen niet altijd in staat een volledig beeld van aanmelding tot drie maanden na de zaak te schetsen. Daarom is er aanvullende informatie gevraagd bij 4 andere hulpverleners. Zo werd uiteindelijk gesproken met 19 personen over 15 zaken. De aanvullende informatie werd meest door telefonische interviews verkregen. De andere gesprekken waren face to face. Er is deels een overlap met de zaken waarvan een follow-up formulier is ontvangen.

In totaal zijn er over 30 zaken follow-up gegevens bekend. Dat is 83% van de Eigen-kracht conferenties.

Onderzoek Wet op de Jeugdzorg

Voor de literatuurstudie is gebruik gemaakt van de wettekst, de memorie van toelichting, bronnen van de Eigen Kracht Centrale en artikelen uit de vakliteratuur. Op basis hiervan werd een notitie geschreven (bijlage 3). Onder leiding van Prof. dr. H.E.M. Baartman werd deze notitie op 17 november 2005 besproken met een groep deskundigen tijdens een zogenaamde expertmeeting. Hiervan is een verslag gemaakt (bijlage 4). Daarnaast werden interviews gehouden met sleutelinformanten, waaronder de regiomanager van Eigen Kracht in Overijssel en de directeur van het bureau Jeugdzorg Overijssel.

Met de aanmelders van 15 zaken zijn diepte-interviews gehouden over de follow-up. Hierin zijn ook vragen gesteld over de uitvoeringspraktijk binnen de Wet op de Jeugdzorg. Zie eerder bij 'onderzoek uitvoering plannen'.

6 Terminologie

Voor een goed begrip volgt hieronder een beknopte beschrijving van in deze rapportage gebruikte begrippen.

Aanmelder:

Degene die het eerst contact opneemt met de Eigen Kracht *Centrale* om de mogelijkheid van een Eigen-kracht conferentie voor een familie te bespreken. Meestal is dit een medewerker van een hulpverleningsinstelling. De aanmelder bespreekt de mogelijkheid van een Eigen-kracht conferentie met de familie en formuleert de vraagstelling aan het begin van de conferentie.

Bodemgrens:

Minimale voorwaarde die de aanmelder/professional (meestal de gezinsvoogd) kan stellen aan het plan van familie en netwerk. Hiermee wordt beoogd de veiligheid van het kind te waarborgen.

Eigen-kracht conferentie:

een werkwijze om familie de verantwoordelijkheid te laten houden voor ingrijpende beslissingen bij problemen binnen de familie. Het geeft hen de gelegenheid zelf een plan te maken met gebruikmaking van eigen mogelijkheden en ondersteuning van buiten te betrekken. Centraal in deze werkwijze staat een 'familiebijeenkomst' waarin familie en leden van het netwerk gezamenlijk een plan maken voor de toekomst. (zie ook de fasen van een Eigen-kracht conferentie)

Eigen-kracht Centrale:

landelijke stichting die de Eigen-kracht conferenties uitvoert en de invoering van Eigen-kracht conferenties entameert en ondersteunt. De Eigen-kracht *Centrale* verzorgt de werving, selectie en opleiding van coördinatoren en sluit contracten af met de coördinatoren voor de duur van een conferentie. Aanmelders kunnen een 'Eigen-kracht conferentie' inhuren bij de Eigen-kracht *Centrale*.

Eigen-kracht coördinator:

medewerker die in nauw overleg met de betrokken familie een Eigen-kracht conferentie organiseert en faciliteert. Een Eigen-kracht coördinator is een onafhankelijke persoon die verbonden is aan de Eigen Kracht *Centrale* en niet in dienst is bij of op de een of andere manier werkzaam is voor een beslissingsbevoegde of hulpverlenende instantie.

Eigen-kracht regiomanager:

medewerker die in dienst is van een organisatie die voor een regio of provincie Eigen Kracht helpt invoeren. Aanmelders nemen contact op met de regiomanager als zij een Eigen-kracht conferentie overwegen. De regiomanager kan hen helpen te beoordelen of een Eigen-kracht conferentie in die situatie een geschikt middel is, hoe de vraagstelling zou moeten luiden, welke hulpverleners betrokken zijn en weet hoe de financiering geregeld kan worden. De regiomanager schakelt een coördinator uit dat gebied in om de conferentie te gaan voorbereiden en zorgt voor de directe ondersteuning. De regiomanager onderhoudt contacten met de coördinatoren in die regio en stemt af met de landelijke Eigen-kracht *Centrale*.

Familie en sociaal netwerk:

Directe en verder afstaande bloedverwanten en andere voor hen belangrijke personen. Denk aan familieleden, burens en vrienden.

Fasen van een Eigen-kracht conferentie:

voorbereiding informatiefase	periode voorafgaand aan de 'familiebijeenkomst' eerste deel van de 'familiebijeenkomst' waarin professionals informatie verstrekken aan familie en netwerk.
besloten tijd	tweede deel van de 'familiebijeenkomst'. Nadat de familie en de leden van het sociaal netwerk de benodigde informatie hebben verkregen, verlaten de aanmelder, andere hulpverleners en de coördinator de ruimte, waarna de familie beraadslaagt en een plan maakt.
presentatie van het plan	derde deel van de 'familiebijeenkomst'. Nadat de familie een plan heeft gemaakt, worden de coördinator en de aanmelder binnengeroepen en presenteert de familie het plan. De aanmelder accepteert het plan tenzij duidelijk is dat de veiligheid van het kind niet gewaarborgd is, dan wel dat het plan niet wettig is.

DEEL B: Eigen-kracht conferenties in Overijssel

1 Aanmeldingen

1.1 Inleiding

In het project Eigen kracht in Overijssel hebben het bureau Jeugdzorg, Commujon, Jarabee Jeugdzorg in Twente, Trias Jeugdhulp en de Raad voor de Kinderbescherming zich ten doel gesteld Eigen Kracht waar mogelijk in te zetten. Het was echter ook voor andere organisaties en personen uit de provincie mogelijk om een aanmelding bij Eigen Kracht te doen.

1.2 Aantal aanmeldingen

In de onderzoeksperiode zijn er 83 aanmeldingen in behandeling genomen. Bij het beëindigen van de onderzoeksperiode waren er nog 16 lopende zaken waarbij de Eigen-kracht conferentie in voorbereiding was. Van 4 zaken werden de registratieformulieren niet (tijdig) ontvangen. Van de overige 63 zaken zijn de gegevens bekend.

1.3 Aanmelders

De aanmelders zijn:

Aanmelders	Aantal
Bureau Jeugdzorg	36
Commujon	10
Jarabee	7
Trias	6
Raad voor de Kinderbescherming	3
Familielid	2
Woonzorg	1
<i>Totaal</i>	<i>65^a</i>

Bureau Jeugdzorg is verreweg de grootste aanmelder. De drie zorgaanbieders leveren samen 35% van de aanmeldingen. In bijna de helft (48%) van de aanmeldingen gaat het om jeugdbeschermingzaken. De rest is zogenaamde vrijwillige hulpverlening.

Vrijwel alle aanmeldingen zijn uit het circuit van de jeugdzorg en van de deelnemers aan het project. Er zijn geen aanmeldingen vanuit de GGZ, buurthuizen of onderwijs, wel heeft één woningbouwvereniging een aanmelding gedaan. Ook zijn er twee aanmeldingen geweest door familieleden zelf, zonder tussenkomst van een organisatie.

1.4 Wachtlijst

Eigen Kracht kende geen wachtlijsten. Alle aanmeldingen die in de onderzoeksperiode bij Eigen Kracht in Overijssel zijn gedaan, konden meteen in behandeling genomen worden. Slechts in een geval duurde het langer dan 2 weken voor een coördinator aan

^a Het totaal is 2 meer dan 63 omdat er in 2 zaken twee aanmelders waren

de slag kon. Dit kwam doordat op dat moment geen coördinator van de gewenste etniciteit (Antilliaanse) beschikbaar was.

1.5 Reden aanmelding

1.5.1 Achtergrondproblematiek

Na afronding van de zaak vult de Eigen-kracht coördinator het registratieformulier in waarop naar de achtergrondproblematiek gevraagd wordt. De coördinator vult in wat de aanmelder heeft vermeld bij aanmelding en wat hij of zij zelf nog is tegengekomen. De Eigen-kracht coördinatoren omschrijven de achtergrondproblemen op eigen wijze en maken melding van de in hun beleving belangrijkste kwesties en achtergrondproblematiek. Op basis hiervan is onderstaande rubricering gemaakt. Er zijn gegevens over de achtergrondproblematiek bekend van 56 van de 63 zaken.

	Aantal
Gedragsproblemen kind	17
Pedagogische onmacht/verwaarlozing	11
Dood/ziekte ouders	8
Psychiatrische problemen ouders	7
Overbelasting ouders	7
Huisvestings/financiële problemen	6
Verslaving ouders	4
Scheidingsperikelen	3
Diversen	27
<i>Totaal</i>	<i>90</i>

Onder diversen zijn alle kwestie opgenomen die slechts 2 of 1 maal voorkwamen. Het totaal is hoger dan 56, omdat er meerdere problemen per zaak kunnen voorkomen.

1.5.2 Vragen

Aanmelders formuleren de reden van hun aanmelding in een of meerdere vragen. Deze (open) vragen zijn belangrijk omdat zij het uitgangspunt van de Eigen-kracht conferentie zijn. De vragen worden voorgelegd aan de deelnemers uit de familie en het netwerk. Op basis hiervan maakt de familie een plan. Bij de acceptatie van het plan door de aanmelders spelen de vragen wederom een rol; de aanmelder checkt of het door de familie opgestelde plan een antwoord is op de geformuleerde vragen.

Er is per zaak nagegaan over hoeveel verschillende onderwerpen de opgestelde vragen gaan. Daartoe zijn de vragen gecategoriseerd en geteld. In de 61 zaken waarvan de gegevens over deze vraag bekend zijn, zijn vragen opgesteld over gemiddeld 1,7 thema's.

De vragen gaan over:

	Aantal
Opvoeding	34
Woonplek: waar moet het kind wonen?	24
Zelfstandigheid	14
Gedrag van het kind	7
Onderwijs	6
Omgangsregeling met ouders en anderen	6
Diversen	12
<i>Totaal</i>	<i>103</i>

De meeste vragen gaan over de opvoeding, wonen en het zelfstandig worden van het kind.

Voorbeelden van vragen over opvoeding zijn:

- vader komt zelf tekort door de opvoeding van zijn drie kinderen. Wat moet er geregeld worden als vader tijd voor zichzelf nodig heeft?;
- welke ondersteuning hebben oma en moeder nodig om kind op te voeden?;
- hoe kunnen we moeder ondersteunen in het opvoeding en de situatie van de kinderen veilig stellen?

Voorbeelden van vragen over wonen zijn:

- wie vangt kind op, op een manier dat zijn ontwikkeling gegarandeerd kan worden (kind heeft verschillende verblijfplaatsen gehad en dit is niet goed voor zijn ontwikkeling);
- waar kunnen de kinderen veilig opgroeien nu moeder overleden is? Wat is daarvoor nodig?
- welke afspraken zijn nodig om een goede woon- en zorgsituatie voor de kinderen te garanderen?

Voorbeelden van vragen over zelfstandigheid zijn:

- waar kunnen de kinderen verder toewerken naar zelfstandigheid?
- welke afspraken zijn nodig om kind nu bij vader te laten wonen, zodat hij ze kan begeleiden richting volwassenheid?

Voorbeelden van vragen over onderwijs zijn:

- hoe kan de achterstand die de kinderen op school hebben opgelopen ingelopen worden?;
- hoe kan schoolverzuim verminderd worden? Hoe wordt er zorg gedragen dat kinderen consequent naar school gaan?;
- wat is nodig om het kind naar school te laten gaan en ervoor te zorgen dat hij slaagt?

Voorbeelden van vragen over omgangsregelingen met ouders en anderen zijn:

- hoe kan een goede bezoeksregeling met vader en moeder getroffen worden?;
- op welke wijze is een gestructureerde en veilige bezoeksituatie voor de kinderen te realiseren?

Voorbeelden van diversen zijn:

- kan een nieuwe uithuisplaatsing voorkomen worden?
- hoe zorgen dat plan 3 jaar werkt; hoe zorgen voor een goede samenwerking met het bureau Jeugdzorg?
- hoe kunnen de schulden gesaneerd worden?.

1.6 Duur hulpverlening

Duur van de bestaande hulpverlening aan de aangemelde gezinnen:

	Aantal
0 tot 1 jaar	12
1 tot 2 jaar	9
2 tot 5 jaar	15
5 - 10 jaar	12
meer dan 10 jaar	6
Onbekend	9
<i>Totaal</i>	63

Eenderde van de gezinnen die voor een Eigen-kracht conferentie zijn aangemeld had 0-2 jaar contact met hulpverleners. De rest heeft langer dan twee jaar contact met een hulpverlener, waarvan een aanzienlijk deel vijf jaar of langer.

1.7 Achtergrondkenmerken aangemelde kinderen

1.7.1 Aantal

Van 62 zaken is het aantal kinderen bekend. Het gaat om 96 kinderen. Dat is 1,5 kind per zaak.

1.7.2 Leeftijd

Leeftijd	Aantal
0-4 jaar	15
5-12 jaar	37
13-18 jaar	41
Anders	2
Onbekend	1
<i>Totaal</i>	96

1.7.3 Geslacht

Het gaat om 44 jongens en 51 meisjes. Van 1 kind is het geslacht niet bekend; het gaat hier om een ongeborene.

1.7.4 Etniciteit

Van 73% van de aangemelde kinderen zijn beide ouders in Nederland geboren. Van 15% is minimaal een van de ouders buiten Nederland geboren. Van de rest is de etniciteit onbekend.

Etniciteit van de kinderen:

	Aantal
beide ouders Nederlands	70
een of beide ouders niet in Nederland geboren	14
Onbekend	11
Niet van toepassing	1
<i>Totaal</i>	<i>96</i>

Meest voorkomende niet-Nederlandse achtergrond is Turks (6x).
Verder komen voor: Angolees, Antilliaans, Columbiaans, Hindoestaans, Indonesisch, Marokkaans, Mauritiaans, Surinaams.

1.7.5 Verblijfplaats

De verblijfplaats van de kinderen bij de aanmelding naar Eigen Kracht:

Verblijfplaats	Aantal
Thuis (bij een van de ouders)	52
Bij familie of netwerk	14
In pleeggezin (geen familie of netwerk)	8
Crisis- of leefgroep	17
Anders	4
Onbekend	1
<i>Totaal</i>	<i>96</i>

Iets meer dan de helft van de aangemelde kinderen (54%) woont bij (een van) de ouders.

2. Geen Eigen-kracht conferentie

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaat het over zaken (aanmeldingen) waarin er wel een Eigen-kracht coördinator aan het werk is gegaan, maar het niet tot een formele Eigen-kracht conferentie is gekomen. Dit is het geval als tijdens de voorbereiding blijkt dat een Eigen-kracht conferentie niet haalbaar of niet meer nodig is.

2.2 Aantal

Er zijn gegevens bekend over 63 zaken die in 2004 en 2005 zijn afgerond. Van deze zaken kwam het 36 maal tot een conferentie, dat wil zeggen familie en bekenden kwamen bijeen om een plan te maken. Dat betekent dat het in 57% van deze aanmeldingen daadwerkelijk tot het houden van een Eigen-kracht conferentie kwam; in 43% van de aanmeldingen dus niet.

2.3 Reden

Zevenentwintig maal werd de voorbereiding gestaakt en kwamen familie en aanmelder(s) niet bij elkaar in een Eigen-kracht conferentie. Van 2 zaken is er geen reden bekend.

Reden	Aantal
Ouders of kind willen niet	9
Familie heeft problemen zelf opgelost	5
Omstandigheden drastisch gewijzigd	4
Niet voldoende draagvlak bij familie	4
Diversen	3
Totaal	25

Meest genoemde reden is dat ouders of kind niet willen. Meestal gaat het om de ouders. Hun motieven zijn verschillend; sommigen willen geen inmenging van familie, anderen kiezen voor een andere vorm van overleg of hulp.

Negen maal is de Eigen-kracht conferentie niet meer nodig doordat de familie zelf een plan maakt (5x) of de situatie tijdens de voorbereiding drastisch wijzigt (4x).

2.4 Aanmelders

De aanmelders van de zaken die niet tot een Eigen-kracht conferentie hebben geleid zijn:

	Aantal geen EKC t.o.v. het totaal aantal aanmeldingen
Bureau Jeugdzorg	11 van de 36
Commujon	6 van de 10
Jarabee	5 van de 7
Trias	3 van de 6
Raad voor de Kinderbescherming	1 van de 3
Familielid	1 van de 2
Woonzorg	1 van de 1
<i>Totaal</i>	<i>29 van de 65</i>

Bij het bureau Jeugdzorg is het aantal aanmeldingen waarbij het niet tot een Eigen-kracht conferentie kwam bijna een derde. Bij de zorgaanbieders is het de helft of meer.

2.5 Reden aanmelding

2.5.1 Achtergrondproblematiek

Er zijn gegevens over de achtergrondproblematiek bekend van alle 27 zaken waarbij het niet tot een Eigen-kracht conferentie kwam.

	Aantal
Gedragsproblemen kind	10
Pedagogische onmacht/verwaarlozing	5
Huisvestings/financiële problemen	4
Overbelasting ouders	3
Diversen	19
<i>Totaal</i>	<i>41</i>

Onder diversen zijn alle kwestie opgenomen die slechts 2 of 1 maal voorkwamen. Het totaal is hoger dan 27, omdat er meerdere problemen per zaak kunnen voorkomen.

2.5.2 Vragen

Er is per zaak nagegaan over hoeveel verschillende onderwerpen de opgestelde vragen gaan. Daartoe zijn de vragen gecategoriseerd en geteld. In de 26 zaken waarvan de gegevens over deze vraag bekend zijn, zijn vragen opgesteld over gemiddeld 1,6 thema's.

De vragen gaan over:

	Aantal
Opvoeding	15
Woonplek: waar moet het kind wonen?	7
Zelfstandigheid	5
Omgangsregeling met ouders en anderen	4
Gedrag van het kind	3
Onderwijs	2
Diversen	5
<i>Totaal</i>	<i>41</i>

2.6 Duur hulpverlening

Duur van de bestaande hulpverlening aan gezinnen waar geen EKC werd gehouden:

	Aantal
0 tot 1 jaar	4
1 tot 2 jaar	4
2 tot 5 jaar	5
5 – 10 jaar	6
meer dan 10 jaar	3
Onbekend	5
<i>Totaal</i>	<i>27</i>

Vrijwel eenderde van deze gezinnen had 0-2 jaar contact met hulpverleners. De rest heeft langer dan twee jaar contact met een hulpverlener, waarvan een aanzienlijk deel vijf jaar of langer.

2.7 Achtergrondkenmerken kinderen

2.7.1 Aantal

Bij deze zaken gaat het om 39 kinderen. Dat is 1,3 kind per zaak.

2.7.2 Leeftijd

Leeftijd	Aantal
0-4 jaar	5
5-12 jaar	17
13-18 jaar	16
Anders	1
<i>Totaal</i>	<i>39</i>

2.7.3 Geslacht

Het gaat om 20 jongens en 19 meisjes.

2.7.4 Etniciteit

Van 79% van deze kinderen zijn beide ouders in Nederland geboren. Van 15% is minimaal een van de ouders buiten Nederland geboren. Van de rest is de etniciteit onbekend.

Etniciteit van de kinderen:

	Aantal
beide ouders Nederlands	31
Een of beide ouders niet in Nederland geboren	6
Onbekend	2
<i>Totaal</i>	39

2.7.5 Verblijfplaats

De verblijfplaats van deze kinderen bij de aanmelding naar Eigen Kracht:

Verblijfplaats	Aantal
Thuis (bij een van de ouders)	18
Bij familie of netwerk	6
In pleeggezin (geen familie of netwerk)	3
Crisis- of leefgroep	9
Anders	3
<i>Totaal</i>	39

Iets minder dan de helft van de kinderen (46%) woont bij (een van) de ouders.

3 De Eigen-kracht conferentie

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat over de aanmeldingen waarbij de voorbereiding is uitgemond in een bijeenkomst van familie, netwerk en hulpverleners: de Eigen-kracht conferentie. Allereerst worden de kenmerken van de aanmeldingen beschreven, vervolgens de resultaten en de kenmerken van de Eigen-kracht conferenties.

3.2 Aantal Eigen-kracht conferenties

In de onderzoeksperiode werden er 36 Eigen-kracht conferenties in Overijssel gehouden.

3.3 Duur van de voorbereiding

Als een zaak naar Eigen Kracht is verwezen begint de voorbereidingstijd. Geregistreerd is hoeveel tijd er verloopt tussen de datum van aanmelding en de Eigen-kracht conferentie.

Duur voorbereiding Eigen-kracht conferentie:

	Aantal
0-1 maand	12
1-2 maanden	9
2-3 maanden	8
Meer dan 3 maanden	7
<i>Totaal</i>	36

Meer dan de helft (58%) van de Eigen-kracht conferenties wordt binnen twee maanden gerealiseerd; 81% binnen drie maanden.

3.4 Aanmelders

De aanmelders van de zaken die tot een Eigen-kracht conferentie hebben geleid:

	Aantal
Bureau Jeugdzorg	25
Commujon	4
Jarabee	2
Trias	3
Raad voor de Kinderbescherming	2
Familielid	1
<i>Totaal</i>	36

Van de 25 aanmeldingen van bureau Jeugdzorg is het merendeel (20) afkomstig van de afdeling jeugdbescherming.

3.5 Duur van de hulpverlening

Duur van de reeds bestaande hulpverlening aan gezinnen waar een EKC is gehouden:

	Aantal
0 tot 1 jaar	8
1 tot 2 jaar	5
2 tot 5 jaar	10
5 - 10 jaar	6
meer dan 10 jaar	3
Onbekend	4
<i>Totaal</i>	36

Bijna eenderde van de gezinnen die voor een Eigen-kracht conferentie zijn aangemeld had 0-2 jaar contact met hulpverleners. De rest heeft langer dan twee jaar contact met een hulpverlener, waarvan een aanzienlijk deel vijf jaar of langer.

3.6 Reden aanmelding

3.6.1 Problemen

In onderstaande tabel staat beschreven welke problemen er speelden in de gezinnen waarbij de voorbereiding wel tot een Eigen-kracht conferentie heeft geleid. Dit is van 29 van de 36 zaken bekend. Deze informatie is afkomstig van de Eigen-kracht coördinatoren. Zij hebben dit van de aanmelder vernomen en/of van de familie tijdens de voorbereiding. Onderstaande rubricering is niet uitputtend, maar geeft wel een indicatie van de meest voorkomende kwesties.

	Aantal
Gedragsproblemen kind	7
Dood/ziekte ouders	7
Pedagogische onmacht/verwaarlozing	6
Psychiatrische problemen ouders	6
Overbelasting ouders	4
Diversen	19
<i>Totaal</i>	49

Onder diversen zijn alle kwestie opgenomen die slechts 2 of 1 maal voorkwamen. Het totaal is hoger dan 29, omdat er meerdere problemen per zaak kunnen voorkomen.

3.6.2 Vragen

Er is per zaak nagegaan over hoeveel verschillende onderwerpen de opgestelde vragen gaan. Daartoe zijn de vragen gecategoriseerd en geteld. In de 35 zaken waarvan de gegevens over deze vraag bekend zijn, zijn vragen opgesteld over gemiddeld 1,8 thema's.

De vragen gaan over:

	Aantal
Opvoeding	22
Woonplek: waar moet het kind wonen?	17
Zelfstandigheid	9
Gedrag van het kind	4
Onderwijs	4
Diversen	6
<i>Totaal</i>	<i>62</i>

3.7 Achtergrondkenmerken kinderen

3.7.1 Aantal

Bij deze zaken gaat het om 57 kinderen. Dat is 1,6 kind per zaak.

3.7.2 Leeftijd

Leeftijd	Aantal
0-4 jaar	10
5-12 jaar	20
13-18 jaar	25
Anders	1
Onbekend	1
<i>Totaal</i>	<i>57</i>

3.7.3 Geslacht

Het gaat om 24 jongens en 32 meisjes. Van 1 kind is het geslacht niet bekend; dit betreft een ongeborene.

3.7.4. Etniciteit

Van 68% van deze kinderen zijn beide ouders in Nederland geboren. Van 12% is minimaal een van de ouders buiten Nederland geboren. Van de rest is de etniciteit onbekend.

Etniciteit van de kinderen:

	Aantal
beide ouders Nederlands	39
Een of beide ouders niet in Nederland geboren	8
Onbekend	10
<i>Totaal</i>	<i>57</i>

3.7.5 Verblijfplaats

De verblijfplaats van deze kinderen bij de aanmelding naar Eigen Kracht:

Verblijfplaats	Aantal
Thuis (bij een van de ouders)	34
Bij familie of netwerk	8
In pleeggezin (geen familie of netwerk)	5
Crisis- of leefgroep	8
Anders	1
Onbekend	1
<i>Totaal</i>	<i>57</i>

Bijna 60% van de kinderen woont bij (een van) de ouders.

3.8 Locatie van de Eigen-kracht conferentie

De meeste Eigen-kracht conferenties werden gehouden in buurthuizen, kerken of horecagelegenheden. De meeste families kozen voor deze gelegenheden vanwege de bekendheid en bereikbaarheid. Slechts 2 van de 37 Eigen-kracht conferenties (5%) werden in een hulpverleningsinstelling gehouden.

3.9 Tijdstip

De helft van de conferenties werd in het weekend gehouden, de helft op een doordeweekse dag (n=32).

De meeste families (17x) kiezen voor een tijdstip overdag. Tien families hielden de Eigen-kracht conferentie alleen in de avond. Ook beginnen mensen overdag en loopt de conferentie door in de avond; dat kwam 5 maal voor.

3.10 Duur

Hoeveel tijd heeft men nodig om in een Eigen-kracht conferentie een plan te maken? 69% doet dan in 1 tot 5 uur, 28% heeft 5 tot 8 uur nodig.

Duur Eigen-kracht conferentie:

Tijd in uren	Aantal
1 tot 3	7
3 tot 5	18
5 tot 8	10
Meer dan 8 uur	1
<i>Totaal</i>	<i>36</i>

Het tweede deel van de Eigen-kracht conferentie is de besloten tijd. Hierin zijn familie en netwerk met elkaar aan het beraadslagen. Onderstaande tabel geeft weer hoeveel tijd zij hiervoor nodig hebben gehad. De meeste families zijn binnen 3 uur klaar.

Duur besloten tijd:

Tijd in uren	Aantal
1 tot 3	26
3 tot 5	9
5 tot 8 uur	1
<i>Totaal</i>	36

3.11 Aantal deelnemers

In totaal hebben 522 personen deelgenomen aan de 36 Eigen-kracht conferenties. Dat is 14,5 deelnemers per Eigen-kracht conferentie. Dit aantal is uitgezonderd de Eigen-kracht coördinator.

De aanwezigen zijn onder te verdelen in drie categorieën: familie, sociaal netwerk en professionals. Onderstaande tabellen laten zien hoe zij vertegenwoordigd waren in de Eigen-kracht conferenties. Van de aanwezigen is 69% familie, 16% is van het sociaal netwerk en 15% professional.

Aanwezige familieleden (volwassenen):

Soort familielid	Aantal
Kinderen	68
Ouders/Stiefouders	68
Grootouders	47
Ooms/tantes	110
Neven/nichten	28
Overige familie	37
<i>Totaal</i>	358

Aanwezigen uit sociaal netwerk:

<i>Totaal</i>	85
---------------	----

De aanwezigen uit het sociaal netwerk zijn voornamelijk vrienden en bekenden van de ouders en de kinderen. Ook komen anderen voor, bijvoorbeeld de buurman, mensen uit de kerk en een collega.

Aanwezige professionals:

Soort professional	Aantal
Aanmelder	33
School	12
Anderen	34
<i>Totaal</i>	<i>79</i>

Anderen zijn hier ondermeer: huisarts, maatschappelijk werker, groepsleider, pleegzorgwerker, pastor.

3.12 Afwezigen

In totaal werden 93 personen uitgenodigd, die niet aanwezig waren. Dat is 2,6 persoon per conferentie. Het gaat om 18 professionals en 75 familieleden. De redenen zijn divers: ziek, crematie, werk, durft het niet aan etc.

Negen personen waren niet welkom om uiteenlopende redenen, bijvoorbeeld omdat dit teveel spanning bij andere aanwezigen zou geven of omdat het om een psychiatrisch patiënt ging.

3.13 Resultaat

Alle 36 Eigen-kracht conferenties werden afgesloten met een plan. Alle plannen werden als veilig, wettig en adequaat geaccepteerd door de aanmelder/professional of als de familie zelf de aanmelder was, door de familie.

3.14 Samenwerking aanmelder en Eigen Kracht

Een goede samenwerking en afstemming tussen aanmelder en Eigen Kracht is van belang tijdens de voorbereiding en de Eigen-kracht conferentie. Om enigszins zicht te krijgen op hoe deze beleefd wordt, is zowel aan de aanmelder als aan de Eigen-kracht coördinator gevraagd een 'rapportcijfer' te geven voor deze samenwerking.

Aanmelders (n=22) beoordeelden de samenwerking met de regiomanager met een 7,5. De Eigen-kracht coördinator geven zij (n=31) gemiddeld een 8,0 (zie verder hoofdstuk 5).

De Eigen-kracht coördinatoren (n=62) beoordelen de samenwerking met de aanmelder gemiddeld met een 7,6. Van de 62 coördinatoren die deze vraag hebben ingevuld, geven er 3 de samenwerking een onvoldoende.

Uit de toelichting op de vraag blijkt wat de coördinatoren belangrijk vinden in de samenwerking met de aanmelder. Hun criteria zijn: openheid in communicatie met coördinator en familie, bereidheid tot het geven van informatie, betrokkenheid, mate van bekendheid met de werkwijze van Eigen Kracht en bereikbaarheid.

4 Inhoud van de plannen

4.1 Inleiding

Uit landelijk onderzoek (van Beek, 2003a) is bekend dat 80% van de gemiddeld 17.8 afspraken, in de plannen van families voor rekening komt van de familie en/of sociaal netwerk. In het onderzoek naar de Overijsselse situatie is niet onderzocht hoe deze verhouding in Overijssel ligt. Bij de analyse van de plannen is alleen de vraag van de familie aan professionals onderzocht, vanwege het belang hiervan voor de implementatie. Het grootste deel van dit hoofdstuk gaat dus over een gedeelte van de inhoud van de plannen en *niet* over de hulp en steun die leden van familie en sociaal netwerk hebben toegezegd.

Er zijn 36 Eigen-kracht conferenties gehouden die met een plan zijn afgerond. In een zaak werd geen plan ontvangen, waardoor het aantal onderzochte plannen 35 is.

Van de plannen is in de eerste plaats onderzocht of zij een evaluatiemoment bevatten. Verder is bekeken of en zo ja, welke professionele hulp er wordt gevraagd en van welke instantie. Bij die analyse zijn de volgende categorieën gehanteerd: opvoeding, wonen, onderwijs, werken, vrije tijdsbesteding, financiën, gezondheid, sociaal netwerk, justitie en diversen.

Aanmelders/professionals is bij aanmelding gevraagd welke professionele hulp zij nodig hadden geacht als er geen Eigen-kracht conferentie gehouden zou worden. Deze inschatting is vergeleken met de werkelijke vraag van de familie, zoals zij die in het plan hebben vastgelegd (zie 4.6).

4.2 Evaluatie

Uit het registratieformulier blijkt dat in 94% van de plannen (n=36) een evaluatiemoment is opgenomen. Er is afgesproken wie er bij elkaar komen en wanneer. Vaak is er een afspraak na 3 maanden, maar het komt ook voor dat families na 1 maand, 6 weken of 2 maanden bij elkaar komen. In 15 situaties komen leden van familie en netwerk bij elkaar zonder professionals, 14 maal komen familie en aanmelder/professional bij elkaar, 2 maal is er nog een andere hulpverlener bij betrokken. Bij de overige 5 zaken is de samenstelling van de evaluatiegroep niet bekend bij de onderzoekers.

4.3 Verandering verblijfplaats kinderen

In 17 zaken was 'Waar gaat het kind wonen' een van de vragen waar de conferentie over ging (zie 3.6.2). Van 34 zaken is zowel de verblijfplaats bij aanmelding als de inhoud van het plan bekend. Het gaat in totaal om 53 kinderen. Van deze kinderen veranderen er 40 niet van verblijfplaats. Zij blijven bij (een van) de ouders wonen (29x), in een groep (3x) of netwerkpleeggezin (8x).

Voor 13 kinderen verandert de verblijfplaats wel. Twee van hen die bij een van de ouders woonden, gaan bij de andere ouder wonen. Een kind gaat van thuis naar een netwerkpleeggezin. Vier kinderen gaan van een groep naar een netwerkpleeggezin, twee van het ene netwerkpleeggezin naar een ander. Ook komt het twee maal voor

dat een kind vanuit een bestandpleeggezin naar een netwerkpleeggezin gaat. Daarnaast is er een kind dat van een bestandspleeggezin naar de ouders gaat. In een zaak is wel duidelijk dat het kind het netwerkpleeggezin gaat verlaten, maar wordt nog meer onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van de opties.

4.4 Gewenste steun en hulp van professionals

Hoeveel afspraken de 35 plannen in totaal omvatten is niet onderzocht. Wel bekend is het aantal afspraken waarbij hulp en steun van professionals door de familie nodig geacht wordt. Dat zijn er 169, dat is 4,8 per plan.

De meeste afspraken waarbij hulp van professionals nodig is zijn gericht op het verbeteren van de opvoedingssituatie (21%), onderwijs (12%), financiën (12%), wonen (10%) en gezondheid (8%).

Leefgebied	Aantal afspraken
Opvoeding	36
Onderwijs	20
Financiën	20
Wonen	16
Gezondheid	13
Vrije tijdsbesteding	4
Justitie	3
Sociaal Netwerk	2
Werk	1
Diversen	54
<i>Totaal</i>	<i>169</i>

In de volgende paragrafen worden de meest voorkomende categorieën nader beschreven. Gezien het geringe aantal afspraken waarbij professionals nodig zijn, worden contacten met sociaal netwerk, vrije tijdsbesteding, werk en justitie buiten beschouwing gelaten.

4.4.1 Opvoeding

In de plannen staan 36 afspraken over opvoeding waarbij hulp van professionals gewenst wordt.

Bijna tweederde van de afspraken hebben te maken met opvoedingsondersteuning, van intensief tot minder intensief. De afspraken gaan over niet nader omschreven opvoedingsondersteuning (12x), IOG^b (3x), gezinscoaching (2x), hulp aan huis (2x), PPG (1x), families first (1).

Verder zijn er ondermeer afspraken over het voortzetten van al eerder gemaakte afspraken, het opvragen van informatie over buitenschoolse opvang en dagbehandeling, het zoeken van een Turks sprekende gezinshulpverlener, hulp bij het invullen van het levensboek, periodiek overleg met bij de opvoeding betrokken instanties, als achterwacht aanwezig zijn voor het geval er problemen zijn.

De organisaties waaraan deze hulp wordt gevraagd zijn het bureau Jeugdzorg (15x), zorgaanbieders (11x), Algemeen Maatschappelijk Werk (5x), MEE (2x), Thuiszorg (2x). Vier maal is onbekend welke organisatie(s) de hulp zou moeten leveren.

^b IOG = Intensieve Orthopedagogische Gezinsbehandeling

4.4.2 Onderwijs

Er zijn 20 afspraken die met school te maken hebben. Zeven maal gaat het om een beter overleg tussen school en familie. Vijf maal om extra begeleiding op school. Driemaal gaat het om het al dan niet veranderen van school, driemaal om opvang rond de schooltijden (overblijven, voor- en naschools), tweemaal om het vinden van iemand die huiswerkbegeleiding kan geven.

Op drie na worden de vragen gesteld aan professionals van de school. Tweemaal wordt het bureau Jeugdzorg een taak toegedicht, eenmaal een zorgaanbieder. Tweemaal is niet duidelijk wie de hulp of steun zou moeten bieden.

4.4.3 Financiën

Van de 20 afspraken gaan er vijf over hulp bij het omgaan met geld, vijf over schuldsanering, vijf over het verkrijgen van geld (PGB, aanvraag voor zwemlessen, uitkering voor half-wees, bijstandsuitkering, aanvraag voor begrafeniskosten). De rest gaat over diverse zaken zoals de contact houden met het CWI, het regelen van een verzekering en de financiële afhandeling na overlijden.

De professionals aan wie deze vragen gesteld worden werken bij het bureau Jeugdzorg (10x), de stadsbank (3x), het maatschappelijk werk (2x). Eenmaal wordt hulp gevraagd aan MEE, het CWI, de notaris en een zorgaanbieder (IOG). Driemaal is onduidelijk welke organisatie wordt bedoeld.

4.4.4 Wonen

De 16 afspraken over wonen zijn divers. Zesmaal gaat het om voorbereidingen van een uithuisplaatsing, viermaal om het verkrijgen van een andere woning (groter, andere omgeving), tweemaal om het kunnen blijven wonen in de huidige woning. De rest komt eenmaal voor.

De professionals aan wie deze vragen gesteld worden: bureau Jeugdzorg (7x), zorgaanbieder jeugdzorg (2x), AMW (1x), gemeente (1x), huisarts (1x). Vijfmaal is niet duidelijk welke organisatie wordt bedoeld.

4.4.5 Gezondheid

In de plannen staan 13 afspraken over gezondheid waarbij hulp van professionals gewenst wordt.

Acht afspraken gaan over het verkrijgen of voortzetten van therapie (individueel of met gezin), daarvan gaat het driemaal om therapie voor ouders en driemaal om hulp bij rouwverwerking. De rest gaat om uiteenlopende zaken zoals meegaan naar een specialist, helpen bij het maken van afspraken en meedoen aan een KOPP-groep.

Voor deze hulp heeft men zesmaal de hulp van bureau Jeugdzorg nodig. Viermaal wil men zich wenden tot de GGZ (Mediant, Zwolse Poort), tweemaal tot het AMW. Eenmaal komen voor: psycholoog, zorgaanbieder jeugdzorg. Tweemaal noemt men geen organisatie.

4.3.6 Diversen

Van de 54 diverse onderwerpen gaan het merendeel (45) over de voortgang van de samenwerking tussen de professionals en familie/netwerk. Gevraagd wordt om aanwezigheid bij het aanpassen van het plan indien er onvoorziene omstandigheden zijn (14x), aanwezigheid bij de evaluatie van het plan (14x), beschikbaarheid bij noodgevallen (7x) en voortzetting van bestaand overleg en de bestaande hulp-relatie (10 x).

Deze vragen worden vooral gesteld aan organisaties op het gebied van de jeugdzorg. Hoofdzakelijk aan het bureau Jeugdzorg (veelal aan de gezinsvoogd) en de zorgaanbieders.

4.5 Organisaties binnen en buiten de Jeugdzorg

In onderstaande tabel is te zien in hoeverre er in de plannen hulp en steun gevraagd wordt van organisaties binnen de Jeugdzorg en buiten de Jeugdzorg.

Het aantal vragen aan organisaties binnen de jeugdzorg is 62%, het aantal vragen aan niet-Jeugdzorg organisaties is 28%. Van 9% is onbekend om welke organisatie het gaat.

De meeste vragen aan Jeugdzorg hebben te maken met opvoeding, coördinatie/voortgang van het gemaakte plan (dit valt onder diversen), financiën en wonen.

De meeste vragen aan niet-Jeugdzorg organisaties gaan over onderwijs, opvoeding, financiën en gezondheid.

Leefgebied	Vragen aan Jeugdzorg	Vragen aan niet-Jeugdzorg	Onbekend	Totaal vragen
Opvoeding	26	9	4	39
Wonen	9	3	4	16
Sociaal Netwerk	2	0	0	2
Onderwijs	3	15	2	20
Vrije tijdsbesteding	2	2	1	5
Gezondheid	7	7	2	16
Financiën	11	8	3	22
Werk	0	1	0	1
Justitie	3	0	0	3
Diversen	58	10	2	70
<i>Totaal</i>	<i>121</i>	<i>55</i>	<i>18</i>	<i>194</i>

Met organisaties binnen de Jeugdzorg worden ondermeer bedoeld: bureau Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming en zorgaanbieders als Trias, Commujon en Jarabee.

Met organisaties buiten de jeugdzorg worden ondermeer bedoeld: scholen, welzijnswerk, vrijwilligerswerk, AMW, MEE, GGZ-instellingen, notaris, huisarts, advocaat, specialist, thuiszorg, gemeente.

Het totaal aan vragen (194) is hoger dan het totaal aan afspraken (169). Dit komt doordat er soms meerdere organisaties nodig zijn voor de uitvoering van een afspraak.

4.6 Vergelijking plannen professionals en familie

Bij aanmelding is de aanmelder-professional het volgende gevraagd: Welke actie zou u hebben ondernomen wanneer er geen Eigen-kracht conferentie zou worden gehouden? Drieëntwintig aanmelders hebben hun antwoord ingeleverd op een formulier:

Rapport Eigen Kracht in Overijssel

	Aanmelder	Aantal kinderen	Ingeschatte hulp aanmelder	Hulp in plan familie
1	BJZ	1	Langdurige residentiële setting	Kind blijft bij moeder, er wordt gastgezin gezocht.
2	BJZ	3	Uithuisplaatsing van een van de kinderen	Voortzetting IOG, maar bij andere ouder.
3	BJZ	1	Langdurige residentiële setting	Kind gaat bij vrienden van moeder wonen.
4	BJZ	1	IOG, mogelijk uithuisplaatsing bij volgende crisis	Kind blijft bij vader wonen. Financiële problemen worden aangepakt. Vader zoekt therapie voor persoonlijke problemen.
5	BJZ	1	IOG als kind bij vader gaat wonen	Kind gaat bij vader wonen. Hulp bij financiële kwesties.
6	Raad voor de Kinderbescherming	1	Ondertoezichtstelling	Kind gaat bij grootouders wonen, begeleiding van pleegzorg, voortzetting plaatsing MKD. Therapie voor moeder. Geen OTS.
7	BJZ	1	Therapeutisch pleeggezin	Kind gaat bij grootouders wonen
8	BJZ	1	Stoppen, alles is geprobeerd	Geen beroep op professionele hulp. Plan voor contact tussen kind en familie en financiële zaken.
9	Zorgaanbieder	2	Moeder hulp van GGZ, opvoedingsbegeleiding voor 1 van de kinderen	IOG voor 1 van de kinderen, bezoekenregeling met vader hersteld
10	BJZ	1	Uithuisplaatsing in crisisopvang, netwerkplaatsing zoeken en minimaal IOG	Geen beroep op professionele hulp, kind gaat bij vader wonen, weekenden bij andere familieleden
11	Zorgaanbieder	2	Orthopedagogische setting voor één kind	Eén kind blijft bij ouder. Eén kind blijft bij ouder, in afwachting van een geschikte plaats in internaat. Familie beschrijft hoe die plaats er uit ziet, wat kind daar kan leren en bij wie het in weekenden terecht kan.
12	BJZ	2	Uithuisplaatsing	Eén kind gaat naar andere ouder, één kind blijft bij dezelfde ouder
13	BJZ	1	Melding bij de Raad voor de Kinderbescherming	Familie en netwerk bieden praktische hulp en vinger aan de pols. Hulpverlener BJZ wordt op de hoogte gehouden en vraagt thuiszorg aan.
14	BJZ	1	Uithuisplaatsing	Hulp nodig voor vinden van een ander huis, verder geen beroep op professionals.
15	BJZ	2	Een kind nu uit huis plaatsen. Verwachting is dat het met andere kind ook die kant op zal gaan.	Kinderen blijven bij opa en oma. Meer hulp op school. Familie vindt langs elkaar heen werkende instellingen slecht voor kinderen en gaat vaker beroep doen op elkaar.
16	Raad voor de Kinderbescherming	3	Raadsonderzoek	Geen OTS. Kinderen blijven bij ouders. Saneren van schulden. Steun bij opvoeding door MEE.
17	BJZ	2	Gezinsvoogd zou zelf een familie bij elkaar gezet hebben	Kinderen blijven bij grootouders. Familie vraagt alleen professionele hulp als het door hen gemaakte plan zou stagneren.

Rapport Eigen Kracht in Overijssel

	Aanmelder	Aantal kinderen	Ingeschatte hulp aanmelder	Hulp in plan familie
18	Zorgaanbieder	3	Dan zelf mogelijkheden netwerk verkend, maar dat was waarschijnlijk veel beperkter geweest.	Kinderen blijven thuis wonen. Bestaande hulp IOG wordt gestopt. Leden van netwerk steunen moeder.
19	BJZ	1	Ondersteuning voor moeder in opvoeding. Mocht uithuisplaatsing nodig zijn, dan pleeggezin.	Kind gaat naar grootouders. Er wordt professionals gevraagd contact te houden.
20	BJZ	1	Gesprek op de leefgroep om thuisplaatsing mogelijk te maken en IOG	Kind gaat bij vader wonen, afspraken over huisregels gemaakt, geen beroep op professionele hulp
21	Zorgaanbieder	2	Groot overleg met alle betrokken hulpverleners en ouders	PPG, hulp bij vinden grotere woning, voortzetting plaatsing MKD
22	BJZ	2	Plaatsing van 1 kind in leefgroep. Dit zou veel weerstand bij kind, vader en familie oproepen. Gezinsvoogd zou dan niet meer zou kunnen steunen en helpen met financiën.	Kinderen gaan naar netwerkpleeggezin. Steun bij opvoeding en rouwverwerking van gezinsvoogd.
23	Zorgaanbieder	1	IOG	IOG. Huisregels zijn in plan vastgelegd.
	<i>Totaal</i>	36		

Niet altijd is precies duidelijk wat de aanmelder bedoelt. Als er over een pleeggezin gesproken wordt, kan dat een netwerk- of een bestandspleeggezin zijn. Soms heeft een aanmelder het niet over alle kinderen. De drie aanmelders die een vorm van overleg met hulpverleners en familie voorstellen, hebben zich niet uitgesproken over de hulp die zij zelf zouden kiezen. Twee van hen schrijven dat zij minder personen uit familie en netwerk betrokken zouden hebben bij het overleg.

In 18 van deze zaken kan een vergelijking gemaakt worden tussen de door de aanmelder ingeschatte noodzakelijke hulp en de hulp die de familie nodig achtte en beschreven staat in het plan.

Uit bovenstaand overzicht is het volgende op te maken:

- in 15 van de 18 zaken (83%) vindt er substitutie plaats van professionele hulp door hulp van familie en netwerk. Er wordt dus minder of minder zware professionele jeugdzorg gevraagd dan de inschatting van de aanmelder;
- in drie zaken komt de door de aanmelder ingeschatte professionele jeugdzorg overeen met die van de familie;
- het komt niet voor dat er in het plan van de familie om een meer intensieve vorm van hulp gevraagd wordt dan de aanmelder wilde inzetten;
- in de twee zaken (4 kinderen) die aangemeld zijn door de Raad voor de Kinderbescherming, wordt het plan van de familie geaccepteerd en komt er geen OTS. In een andere zaak (1 kind) is het plan zodanig dat geen melding aan de Raad wordt gedaan;
- vijfmaal (8 kinderen) zou de aanmelder de kinderen uit huis plaatsen, maar blijven de kinderen bij de ouders;
- driemaal (3 kinderen) zou de aanmelder de kinderen uit huis plaatsen en gebeurt dit ook maar in een minder ingrijpende setting dan de aanmelder zou doen. Een kind gaat naar grootouders in plaats van naar een therapeutisch (bestands)pleeggezin, twee kinderen gaan naar een netwerkpleeggezin in plaats van naar een groep;
- vijfmaal (5 kinderen) wordt er door de aanmelder aan intensieve opvoedingsbegeleiding (bijvoorbeeld IOG) gedacht. In drie zaken staat dit ook in het plan van de familie, tweemaal niet;
- één aanmelder uitgezonderd, doen de aanmelders alleen voorstellen voor hulp en steun die binnen de jeugdzorg gegeven kan worden, zoals uithuisplaatsingen, IOG en OTS. Families stellen vaker hulp voor uit andere sectoren, zoals therapie, vinden van een woning, hulp op school, schuldsanering.

5 Tevredenheid van de deelnemers

In dit hoofdstuk staan de resultaten beschreven van de (schriftelijke) tevredenheids-enquêtes. Aanmelders/professionals, volwassen deelnemers uit familie en netwerk en kinderen die een Eigen-kracht conferentie hebben meegemaakt, hebben een op hen toegesneden enquêteformulier gekregen (zie bijlage 2). Zij kregen dit meteen na afloop van de Eigen-kracht conferentie en konden dit ter plekke of later thuis invullen. Er is hen ondermeer gevraagd rapportcijfers te geven voor verschillende onderdelen van de Eigen-kracht conferentie en die toe te lichten.

5.1 Tevredenheid aanmelders

De 36 Eigen-kracht conferenties hadden 35 maal een aanmelder/professional. Deze 35 personen hebben een tevredenheidsenquête gekregen. Er werden er 30 geretourneerd. Dat is 86%.

5.1.1 Informatie

Als de hulpverleners een aanmelding doen, hebben zij vooral behoefte aan informatie over hun eigen rol en de werkwijze van Eigen Kracht. 97% van de aanmelders vindt dat zij hierover voldoende geïnformeerd zijn door Eigen Kracht. Van de 30 aanmelders die de vraag beantwoord hebben is er één die vindt dat hij onvoldoende geïnformeerd is. Dit is een aanmelder van een van de eerste zaken, in het begin van 2004.

5.1.2 Eigen-kracht conferentie

De Eigen-kracht conferentie wordt door de aanmelders (n=30) gemiddeld gewaardeerd met een 7,6. Er worden geen onvoldoendes en tien gegeven.

De aanmelders laten hun cijfers vooral afhangen van:

- het resultaat (inhoud, haalbaarheid plan);
- de organisatie;
- verloop van de conferentie;
- informatie vooraf;
- de begeleiding door de coördinator (respect);
- inzet van de deelnemers;
- aantal aanwezigen;
- tijdsduur tussen aanmelding en de conferentie;
- inbreng van de familie.

Enkele citaten uit de toelichting op de vraag:

'Een 7. EKC is geslaagd in de zin van: er is een veilig plan gemaakt door de familie, het plan is geaccepteerd. Familie is op de hoogte en wordt betrokken bij de problemen die binnen het gezin spelen.'

'Een 7. Ik geloof in krachten van families en systemen. Deze moeten/kunnen wij meer gebruiken. Aan de andere kant werken wij met een doelgroep die vraagt om leiding en steun.'

'Een 8. Goed georganiseerd. Het feit dat de familie een stem krijgt vind ik heel wezenlijk.'

'Een 9. Dit was een heel goed begin met de eigen problematiek bezig. Voortzetten om waarborgen te bedenken die een overgang van gedwongen naar vrijwillige hulpverlening mogelijk maakt werden niet herkend. Ik had ook graag gezien dat er meer duidelijkheid was dat de kinderen geen heftige emotionele uitbarstingen mee zouden krijgen.'

5.1.3 Plan

Het resultaat van de Eigen-kracht conferentie, het plan, wordt door de aanmelders (n=28) gemiddeld met een 7 gewaardeerd. Twee aanmelders geven het plan een onvoldoende; dat is opmerkelijk omdat wel alle plannen geaccepteerd zijn. Het hoogst gegeven cijfer is een 9.

Bij de beoordeling van het plan vinden de aanmelders belangrijk dat het plan:

- uitvoerbaar is;
- duidelijk is;
- compleet is;
- goed doordacht is;
- veilig is;
- draagvlak heeft bij de familie;
- activiteiten van de familie bevat;
- hoop geeft voor een betere toekomst.

Enkele uitspraken uit de toelichting op de vraag:

'Een 5. Het plan leek wat gezocht en de motivatie in de groep was minimaal. Natuurlijk blijf ik hopen op daadwerkelijke resultaten.'

'Een 7. Ben positief, maar tijdens de uitvoering moet nog blijken of het daadwerkelijk een goed plan is.'

'Een 8. Niemand had verwacht dat de ouders zo goed zouden meewerken.'

'Een 8. De zorgen die er zijn kunnen met dit plan weggenomen worden. Er is één lijn. Het is duidelijk wie wat doet en wie verantwoordelijk is.'

5.1.4 Eigen-kracht coördinator

De aanmelders (n=30) geven de Eigen-kracht coördinator gemiddeld een 8,0. Zij delen geen onvoldoendes en tienden uit.

In de samenwerking met de coördinator werd gelet op:

- het geven van duidelijke informatie;
- aan afspraken houden;
- veel contact met het gezin;
- organisatie van de Eigen-kracht conferentie;
- betrokkenheid;
- snelheid;
- openheid;
- zorgvuldigheid;
- bereikbaarheid.

'Een 7. Ik was graag meer betrokken bij het maken van de afspraak. Omdat de EKC buiten kantoor tijden viel, moest ik veel dingen verzetten.'

'Een 8. Prima voorbereiding, voldoende informatie. Goede begeleiding ter plekke. Zorg voor goede gang van zaken van koffie, thee e.d.'

'Een 8. Lijnen lagen helder. Goed bereikbaar via mail en telefoon. Overleg prima.'

'Een 9. Waar nodig contact. Verder een goed zelfstandig functionerende coördinator.'

5.1.5 Regiomanager Eigen-kracht

Aanmelders (n=22) beoordeelden de samenwerking met de regiomanager gemiddeld met een 7,5. Het hoogste cijfer (10) wordt eenmaal gegeven, ook is er een onvoldoende (5). De meeste aanmelders hebben alleen contact met de regiomanager op het moment van aanmelding. Als er zich bijzondere situaties voordoen tijdens de voorbereiding is er later ook nog wel eens contact, maar het contact met de Eigen-kracht coördinator is intensiever.

Aanmelders vinden het belangrijk dat de regiomanager goed bereikbaar is, meedenkt, duidelijke informatie verschaft en adequaat reageert op incidenten of bijzondere omstandigheden.

Enkele uitspraken over de samenwerking met de regiomanager:

'Een 6/7. Op zich vond ik de samenwerking goed, maar ik vond wel dat ze de eerste Eigen-kracht coördinator te lang de hand boven het hoofd hield toen het niet goed ging. Uiteindelijk vond ik dat ze goed heeft ingegrepen door een andere coördinator aan te stellen. Ook een gezamenlijk gesprek vond ik goed en constructief.'

'Een 7. Ik heb niet veel contact met haar. Alleen aanmelding doorgenomen en dit verliep goed.'

'Een 8. Ze geeft voldoende uitleg over mogelijkheden.'

'Een 8. Verliep goed, snel en efficiënt.'

5.2 Tevredenheid deelnemers uit familie en sociaal netwerk

Er zijn 302 vragenlijsten aan volwassen deelnemers uitgereikt, waarvan er 224 terugkwamen. Dat is een respons van 74%.

De groep respondenten die het formulier hebben opgestuurd, is als volgt samengesteld:

	Aantal
Ouders	30
Grootouders	20
Oom/tante	40
Neef/nicht	8
Anders	74
Onbekend	52
<i>Totaal</i>	<i>224</i>

De categorie 'anders' omvat vrienden, kennissen, schoonzussen, overgrootvaders, moeder van een vriendin van het kind etc.

'Onbekend' zijn de mensen die wel hun formulier hebben ingestuurd, maar niet of niet duidelijk hebben vermeld in welke relatie zij tot het kind staan voor wie de Eigen-kracht conferentie werd gehouden.

5.2.1 Informatie

De deelnemers wilden graag geïnformeerd worden over:

- wat een Eigen-kracht conferentie is;
- wat er aan hulpvormen bestaat;
- hoe het is met het kind en het gezin;

- praktische zaken over de Eigen-kracht conferentie, zoals plaats, datum etc.

Op de vraag of men voldoende geïnformeerd is door de coördinator, is door 215 personen geantwoord. 96% is voldoende geïnformeerd, 4% niet.

Op de vraag of men voldoende geïnformeerd is door de aanmelder/professional is door 203 personen geantwoord. 91% is voldoende geïnformeerd, 9% niet.

Enkele citaten van volwassen deelnemers:

'Nee, wij wisten niet zo goed wat voor soort plan werd verwacht.'

'Nee, hij (aanmelder-red) vertelde minimaal over de problematiek van de kinderen en de opvoedingssituatie.'

'Ja over wat is ADHD.'

'Ja, wat er speelde en wat onze taak was.'

'Ja, over de opzet van de conferentie en wat de bedoeling was.'

5.2.2 Meedoen

Op de vraag "Heeft u tijdens de Eigen-kracht conferentie kunnen vragen wat u wilde?" hebben 209 respondenten geantwoord. Van hen antwoordde 93% met ja, 4% met ten dele en 3% met nee.

Op de vraag "Heeft u tijdens de Eigen-kracht conferentie kunnen zeggen wat u wilde?" hebben 210 personen geantwoord. Van hen antwoordde 93% met ja, 6% met ten dele en 1% met nee.

Op de vraag "Heeft u kunnen meewerken aan een oplossing?" hebben 207 respondenten geantwoord. Tweeëntachtig procent van hen zegt ja, 15% ten dele en 3% nee.

Enkele citaten van deelnemers:

'Ja, ik heb gevraagd of zij tussen de druggebruikers zit.'

'Ten dele, ik moest af en toe wel tot 10 tellen, maar dat is mijn eigen ongeduld.'

'Er was voldoende ruimte en gelegenheid om vragen te stellen.'

5.2.3 Eigen-kracht conferentie

Er is de volwassen deelnemers (n=214) gevraagd een rapportcijfer voor de Eigen-kracht conferentie te geven. Zij gaven de conferentie gemiddeld een 7,6.

Er werden 12 onvoldoendes gegeven. Het laagste cijfer dat voorkwam was een 3 (1x), het hoogste een 10 (23x).

Bij de beoordeling van de conferentie zijn de belangrijkste beoordelingscriteria van de volwassen deelnemers:

- resultaat;
- informatie;
- gezamenlijk proces;
- voorbereiding;
- de Eigen-kracht coördinator;
- tijd waarin de conferentie tot stand.

Enkele citaten uit de toelichting van de respondenten:

'Een 4. Door de familie. We vonden dat sommigen zich op schandelijke manier gedroegen en uitlieten.'

'Een 6. Ik vond het hoop gepraat en nog weinig resultaat.'

'Een 8, omdat we nergens uitkomen moest 't maar op de manier van een Eigen Kracht.'

'Een 10. Alles loopt heel goed. Als de familie bijeenkomt zijn er meerdere oplossingen.'

5.2.4 Plan

Er is de volwassen deelnemers (n=202) gevraagd een rapportcijfer voor het plan te geven dat in de Eigen-kracht conferentie werd gemaakt. Zij gaven het plan gemiddeld een **7,8**. Er werden elf onvoldoendes gegeven. Het laagste cijfer dat voorkwam was een 1 (1x), het hoogste een 10 (26x).

Bij de beoordeling van het plan zijn de belangrijkste beoordelingscriteria van de volwassen deelnemers:

- haalbaarheid;
- inhoud: antwoord op de vragen en problemen;
- zelf aan meegewerkt/bedacht;
- volledigheid;
- (on)eens zijn met het resultaat;
- duidelijkheid.

Enkele citaten uit de toelichting van de respondenten:

'Een 5. Ik denk dat de hulp wel goed wordt bedoeld, maar dat er niet veel gaat veranderen.'

'Een 8. Dit was zo mogelijk de beste uitslag!'

'Een 8. Omdat de kinderen een goed huiselijk leven kunnen opbouwen.'

'Theorie 9, praktijk???'

'Een 9. We hebben het zelf gemaakt.'

5.2.5 Eigen-kracht coördinator

Er is de volwassen deelnemers (n=205) gevraagd een rapportcijfer voor de Eigen-kracht coördinator te geven. Zij gaven de coördinator gemiddeld een **8,1**. Er werden vier onvoldoendes gegeven. Het laagste cijfer dat voorkwam was een 3 (1x), het hoogste een 10 (34x).

Bij de beoordeling van de Eigen-kracht coördinator zijn de belangrijkste beoordelingscriteria van de volwassen deelnemers

- de persoon van de coördinator (aardig, rustig);
- hoe het contact met de coördinator verliep;
- betrokkenheid en inzet;
- geven van uitleg en informatie;
- diens vermogen om de zaak goed te organiseren;
- beschikbaarheid.

Enkele citaten uit de toelichting van de respondenten:

'Een 5. Soms wat vage uitleg. Ik had het idee da ze soms niet begreep wat wij zeiden.'

'Een 7. Aardige vrouw, kan goed luisteren en stelde zich neutraal op.'

'Een 8. Ze heeft zich voor 100% ingezet om iedereen bij elkaar te krijgen en te stimuleren.'

'Een 9. Erg duidelijk en gastvriendelijk.'

5.3 Tevredenheid kinderen

Er zijn 40 tevredenheidsformulieren aan kinderen uitgedeeld. Er kwamen er 31 terug: een respons van 78%.

5.3.1 Eigen-kracht conferentie

Er is de kinderen gevraagd om een rapportcijfer voor de Eigen-kracht conferentie te geven. Zij gaven de conferentie gemiddeld een 7,6. Het laagst gegeven cijfer was een 5, het hoogste een 10.

De kinderen laten hun cijfer vooral afhangen van:

- het resultaat;
- de organisatie;
- de betrokkenheid van de familie;
- duur van de Eigen-kracht conferentie
- het verloop van de gesprekken.

Enkele citaten uit de toelichting:

'Een 7. Omdat ik het wel goede gesprekken vond, maar soms ook niet echt.'

'Een 8. Het had beter gekund met het overleg qua langdradigheid maar het resultaat was goed.'

'Een 8. Alles liep heel goed.'

5.3.2 Plan

Er is de kinderen gevraagd om een rapportcijfer voor het plan van de Eigen-kracht conferentie te geven. Zij gaven het plan gemiddeld een 8,7. Het laagst gegeven cijfer was een 6, het hoogste een 10.

De kinderen laten hun cijfer vooral afhangen van:

- of ze het ermee eens zijn;
- hoe het tot stand kwam.

Enkele citaten uit de toelichting:

'Ik ben blij dat ons plan goedgekeurd is.'

'Een 8 omdat het een goed plan was en dat het erg goed ging met overleggen.'

'Een 9 omdat ik nooit een 10 geef en het altijd nog verkeerd kan uitpakken, maar als het allemaal goed gaat dan is het wel goed.'

'Een 10. Omdat dit was wat ik wou en voor mijn broer ook hoopte.'

5.3.3 Eigen-kracht coördinator

Er is de kinderen gevraagd om een rapportcijfer voor de Eigen-kracht coördinator. Zij gaven de conferentie gemiddeld een 8,1.

Het laagst gegeven cijfer was een 6, het hoogste een 10.

De kinderen laten hun cijfer vooral afhangen van:

- het vermogen van de coördinator om de zaak goed te organiseren;
- of de coördinator goed uitlegt;
- de inzet van de coördinator
- de bejegening door de coördinator.

Enkele citaten uit de toelichting:

'Een 8. Hij heeft het heel goed uitgelegd en hij deed goed zijn best.'

'Een 7. Hij was er grotendeels niet bij, maar zover hij er was, was hij geweldig met uitleg.'

'Een 9. Ze heeft alles goed geregeld.'

6 Uitvoering van de plannen en effecten

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaat het om de korte termijn effecten van de Eigen-kracht conferenties. Het gaat om de follow-up gegevens na circa drie maanden. Deze gegevens zijn op twee manieren verkregen. Er zijn interviews gehouden met aanmelders. Met hen is gesproken over de mate van uitvoering van het plan en de effecten die zij al dan niet hebben waargenomen. Daarnaast hebben de Eigen-kracht coördinatoren na circa drie maanden contact opgenomen met meerdere personen (aanmelder en leden van familie en netwerk) om te informeren naar de uitvoering van het plan.

6.2 Aantal

Er zijn follow-up gegevens bekend van 30 van de 36 gehouden Eigen-kracht conferenties. Dat is 83%. Deze gegevens zijn als volgt verkregen:

Bron	Aantal zaken
Follow-up formulier	15
Interview met aanmelder	7
Beide	8
<i>Totaal</i>	<i>30</i>

Basis van de informatie in de 23 follow-up formulieren zijn telefoongesprekken met 74 personen die de Eigen-kracht conferentie hebben meegemaakt; dat is 3,2 per zaak.

Er zijn 19 interviews met aanmelders gehouden over 15 zaken. De geïnterviewden werken bij het bureau Jeugdzorg (13x), Commujon (3x), Jarabee (1x), Trias Jeugdhulp (1x) en de stichting Maatschappelijke Dienstverlening (1x).

6.3 Tijd tussen conferentie en follow-up

Het streven was om follow-up gegevens te verzamelen van circa drie maanden na de Eigen-kracht conferentie. De meeste follow-up gegevens (57%) zijn van 3 tot 5 maanden na de Eigen-kracht conferentie. 26% is van een half jaar of langer na de Eigen-kracht conferentie, 17% van 2 tot 3 maanden na de Eigen-kracht conferentie.

Aantal maanden na EKC:

	Follow-up formulier	Interviews	Totaal
2-3 maanden	4	3	7
3-5 maanden	16	8	24
6-8 maanden	3	6	9
Meer dan 8 maanden	-	2	2

6.4 Uitvoering van de plannen

Zoals gezegd zijn er van 30 zaken follow-up gegevens bekend. Er is aan aanmelders en familieleden gevraagd in hoeverre het plan is uitgevoerd. Zij konden kiezen uit drie mogelijkheden: geheel uitgevoerd, geheel niet uitgevoerd, deels uitgevoerd. Er is geen onderscheid gemaakt in hoofd- en bijzaken, maar gevraagd naar de uitvoering van het totaal aan afspraken. Als er slechts één afspraak niet is uitgevoerd, is het plan dus 'deels' uitgevoerd.

In twee zaken spreken de bronnen elkaar tegen. In een zaak vinden drie familieleden dat het plan geheel is uitgevoerd en meent de aanmelder dat het plan geheel niet is uitgevoerd. In een andere zaak vindt de aanmelder dat het plan geheel is uitgevoerd en de familie dat het plan deels is uitgevoerd. Deze twee zaken zijn niet meegenomen in onderstaande tabel. In alle andere zaken geven de verschillende geïnterviewden geen tegenstrijdige informatie.

Uitvoering plannen

	Aantal	(percentage)
Geheel	14	(50%)
Deels	13	(46%)
Geheel niet	1	(4%)
<i>Totaal</i>	28	(100%)

In de helft van de zaken is het plan na circa 3 maanden geheel uitgevoerd. Bij de helft is het plan deels uitgevoerd. Bij één van de zaken is het plan geheel niet uitgevoerd.

Uit de interviews met aanmelders/professionals blijkt wat er speelt bij plannen die deels zijn uitgevoerd. Voor een deel zijn de omstandigheden gewijzigd waardoor bepaalde afspraken niet meer relevant zijn of ander zaken voorrang kregen. Daarnaast zijn er afspraken die nog niet zijn uitgevoerd omdat de situatie zich nog niet voordeed, gevraagde hulp (nog) niet geleverd werd (wachlijsten) of gedane toezeggingen van leden van familie en netwerk niet (meer) op te brengen waren.

Meerdere professionals melden dat zij het nodig vinden en als hun taak zien om na de Eigen-kracht conferentie de uitvoering van het plan te coördineren, familie te stimuleren vol te houden en mensen aan te spreken op de gemaakte afspraken. Uit wat zij en anderen zeggen, blijkt dat het maken van het plan een belangrijke gezamenlijke stap is, maar dat het plan daarna niet vanzelf uitgevoerd wordt en het van belang is dat er iemand de coördinatie op zich neemt. Niet in alle plannen zijn daar afspraken over gemaakt.

6.5 Effecten volgens aanmelders

Er heeft een verkenning plaatsgevonden naar de effecten van de Eigen-kracht conferentie, volgens de aanmelders/professionals. Er is de aanmelders van 15 zaken naar hun ervaringen gevraagd. Hen is gevraagd wat zij hoopten te bereiken met de Eigen-kracht conferentie, in hoeverre dat gebeurd is, wat zij meteen na de Eigen-kracht conferentie voor resultaat zagen en hoe dat een aantal maanden later ten tijde van het interview is. Uit wat zij verteld hebben, is een lijst met effecten opgesteld. Daarna is geteld in hoeveel zaken de items van die lijst zijn genoemd door de aanmelders. Alleen effecten die in 5 of meer zaken (dat is eenderde van de zaken) zijn genoemd zijn in onderstaande lijst opgenomen. Ter illustratie zijn enkele citaten van aanmelders toegevoegd.

De effecten zijn onder te verdelen in effecten op de situatie van kind en gezin, effecten op de relatie tussen professional en kind/gezin, effecten op het werk van de aanmelder/professional en overige effecten.

Effecten op de situatie van kind en gezin:

- **Meer steun uit familie en netwerk voor ouders en/of kind**

Het gaat dan zowel om praktische als morele steun. Familieleden hebben allerlei hulp aangeboden. Voorbeelden zijn: oppas, mee naar school voor een ouderbezoek, geregeld bellen om vinger aan de pols te houden, weekendopvang of een plaats om te wonen in hun huis. Meer steun is er ook in de zin van meer begrip en aandacht.

'Het was helder wat er aan de hand was. Moeder kreeg meer credits van haar omgeving. Belangrijk was dat het gedeeld was. Dat de kinderen aandacht en zorg gevoeld hebben. Het was positief dat de kinderen zelf tijdens de Eigen-kracht conferentie hebben aangegeven wat ze nodig hadden, wat ze belangrijk vonden. Dat er expliciet aandacht was voor de kinderen zelf.'

'Ik hoopte dat er mensen zouden opstaan die hem konden helpen met allerlei dingen. Dat is ook gebeurd. Hij gaat eten bij kennissen, vissen met zijn broer, zijn brommercertificaat halen en hij krijgt hulp met zijn zakgeld.'

- **Oplossing voor de problemen gevonden**

Het netwerk heeft gezamenlijk een plan kunnen maken over de door de professional en hen zelf geformuleerde zorgpunten. Met dat plan is men aan het werk gegaan na de conferentie en worden de problemen aangepakt.

'Er is iets anders uitgekomen dan verwacht. Er werd nog even over gedacht, maar plaatsing bij vader was mogelijk niet goed gegaan. De oplossing is nog veel mooier dan verwacht.'

'Er zijn duidelijke afspraken gemaakt over hoe de vakanties en weekenden zouden verlopen. Hij woont nu nog steeds in de leefgroep. Hij gaat waarschijnlijk naar kamertraining. Het gaat goed. Hij gaat nog steeds alle weekenden en vakanties naar het netwerk.'

- **Situatie van het kind is verbeterd**

Hiermee wordt vooral bedoeld op het feit dat er meer rust en stabiliteit in het leven van het kind is gekomen, het kind een vaste woonplek heeft en er gewerkt wordt aan onderliggende problemen of het verwerken van wat er gebeurd is.

'Het belangrijkste nu is dat het heel erg goed gaat met de meiden. Ze kunnen weer kind zijn: lachen, giechelen. Door de ziekte van moeder hadden ze teveel verantwoordelijkheid. Ze worden nu behandeld naar de leeftijd die ze hebben. Hun leven is veel rustiger geworden. Ze wonen mooi, praten steeds meer over wat er gebeurd is en op school gaat het zelfs beter. De kinderen zelf zijn tevreden. Het gedrag van moeder blijft moeilijk, maar dat was te verwachten. Een Eigen-kracht conferentie lost geen psychiatrische stoornis op. Mar het is nu meer van: 'oké, dat weten we van moeder, maar hoe ga je ermee om? Met wie praat je als er zoiets gebeurt?'

'Het gaat goed allemaal. Ze krijgt meer structuur bij haar zus dan ze ooit bij haar moeder zal krijgen.'

- **Verbetering van de familierelaties**

Er zijn slepende familiekwesaties opgelost en sommige familieleden hebben meer contact met elkaar dan voorheen.

'Ik hoopte dat ze weer samen om de tafel zouden gaan zitten. Dat is ook gebeurd. De manier waarop ze voorheen communiceerden kun je geen communiceren noemen.'

'Er waren verschillende familie-vetes die zijn opgelost. De familie heeft op een goede wijze een collectief besluit genomen over waar ze kunnen opgroeien. Het gaat heel goed. De OTS doet nu niets meer dan het faciliteren van de plaatsing. De positie van vader en moeder wordt gerespecteerd. Ze wonen nu bij de zus van moeder die getrouwd is met de broer van vader.'

- **Dich(ter)bij de 'roots'**

Gedoeld wordt op het feit dat de kinderen dichtbij de 'familieroots' zijn gebleven of gekomen. Kinderen zijn niet uit huis geplaatst bij vreemden, maar in het netwerk. Of ze hebben meer contact met de familie waardoor ze weer kunnen beleven dat er familie is.

'Dit kind is al meerdere keren in een pleeggezin geweest en al op zoveel plekken dat het problematisch voor hem geworden is. Dichterbij de roots zou goed zijn. Daarom koos ik voor Eigen Kracht. Ik had zoiets van: laten we eens in het netwerk kijken, dat is minder dramatisch voor hem. Ik dacht niet aan een verblijfplaats in het netwerk. Dat is het wel geworden.'

'Ze gaat nu gelukkig wel de weekenden naar oma. Ze heeft wel meer contact met oma en nichtjes gekregen.'

Effecten op de relatie tussen professional en familie/netwerk:

- **De professional heeft meer mensen uit het netwerk van kind en gezin leren kennen.**

Er blijken meer mensen in het netwerk te zijn dan de professional wist. Door de conferentie heeft de professional deze mensen nu ontmoet.

'Ik kende de moeder van een vriendinnetje nog niet en de mensen die nu pleegouder zijn geworden.'

'Ik heb meer mensen leren kennen. Ik heb daar alleen niets meer aan omdat ik niet meer bij de zaak betrokken ben. Dat is anders voor de case-manager.'

Effecten op het werk van de aanmelder/professional:

- **Effectiever werken**

De professionals die zeggen dat zij effectiever kunnen werken, doelen op een aantal zaken. Allereerst hoeft er minder of geen energie meer gestopt worden in het overwinnen van weerstand bij de familie. Verder is er in één keer met veel mensen contact gelegd, waar anders geen tijd voor zou zijn. Daarnaast zijn familie en professional op een lijn gekomen, waardoor er meer bereikt kan worden.

'Ik kan effectiever werken omdat je veel discussies kunt overslaan. Je hoeft het niet meer te hebben over waar het aan moet voldoen, omdat zij het op

papier hebben gezet. Op moment dat een ander dat doet ben je een heel deel van die kracht kwijt.'

'De conferentie was een soort breekpunt. Daarna wisten we welke kant we opgingen.'

- **Beter afstemming met de familie, meer draagvlak**

Het plan van de familie is geaccepteerd door de professional. Daarmee is er een gezamenlijk doel vastgesteld en een basis voor samenwerking.

'Ik heb telkens naar het plan teruggegrepen. Ook gezegd: "Pak het er eens bij". Moeder komt er zelf ook op terug. Dat gaat goed.'

'Voor een deel hebben mensen zich teruggetrokken. Het meisje waar ik gezinsvoogd van ben, woont nog steeds bij haar vader. Het is ook goed dat dat zo is. Het gaat allen niet vlekkeloos. Daarom is het zo goed dat er in het plan staat wie wat doet op het moment dat het niet goed gaat. Ze kunnen dat plan uit de kast halen.'

- **Heroverwegen eigen rol (van de professional)**

De aanmelder laat de voorbereiding van de Eigen-kracht conferentie over aan de onafhankelijke coördinator en speelt een andere rol dan gebruikelijk. Dit gegeven en de resultaten van de Eigen-kracht conferentie maken dat de aanmelder/professional zijn of haar eigen rol en positie heroverweegt (Zie ook 7.2.1).

'Best lastig om de mensen niet te veel te laten zwemmen, maar ook niet veel te sturen. Wat reik je zelf aan en wat juist niet? Ik heb soms het gevoel dat ik teveel verantwoordelijkheden naar me toe trek.'

'Het is een andere manier van denken en werken. Als hulpverlener wil je bepalen, dat zit ook in je. Achterover leunen is soms heel moeilijk voor hulpverleners. Je leert ervan dat je dingen bij de familie zelf moet laten. Als je alleen maar gaat voorkauwen, gaat de cliënt achterover zitten terwijl zij aan het werk moeten. Daarna is de omschakeling naar wanneer ik weer actief moet worden lastig.'

Overige effecten:

- **Het netwerk is actiever geworden**

Er zijn veel meer mensen zich gaan inzetten voor het kind en het gezin. Daarnaast zijn mensen die al betrokken waren meer gaan doen. Niet iedereen houdt dat vol, maar over de hele linie doet het netwerk meer dan voor de Eigen-kracht conferentie.

'De familie ging veel meer dingen zelf regelen. Ze hebben zelf een school gezocht en alles met het internaat geregeld.'

'Ik had het idee dat ze doordat ze al zoveel hulp hadden gehad, eigenlijk niet meer zagen dat ze het best zelf zouden kunnen. Ze wilden zelf ook afbouwen. We wilden dat er een plan voor de langere termijn kwam. Door de Eigen-kracht conferentie was de familie duidelijker geworden waar de problemen lagen. De familie werd actiever. Het gaat daar best heel goed.'

De volgende effecten werden het meest –dat wil zeggen in tweederde van de zaken of meer- genoemd:

- meer steun uit familie en netwerk voor ouders en kind;
- oplossing voor de problemen gevonden;
- professional heeft meer mensen uit het netwerk van het kind leren kennen;
- betere afstemming met de familie, meer draagvlak;
- het netwerk is actiever geworden.

Opvallend is dat er slechts eenmaal een nadelig effect werd genoemd. Deze aanmelder vertelde dat het werk kort na de Eigen-kracht conferentie veel was toegenomen doordat er iets misliep en het nodig was met alle betrokkenen contact te hebben om de zaak weer op de rails te krijgen. Als er zaken in de periode na de Eigen-kracht conferentie niet goed gegaan zijn, dicht de aanmelder die niet toe aan de Eigen-kracht conferentie. In een op de drie zaken worden opmerkingen gemaakt over het feit dat een deel van de veranderingen niet blijvend waren, bijvoorbeeld dat een jongere is teruggevallen na zich twee maanden zich wel aan de afspraken gehouden te hebben, dat een deel van de familie weer ruzie maakt en nu over de uitvoering van het plan of dat een deel van het netwerk zich terugtrekt. Hierop wordt door de aanmelders op twee manieren gereageerd. Er zijn aanmelders die hun mening over een volgens hen hopeloze familie bevestigd zien:

'Zie je wel, het helpt toch niet.'

Anderen concluderen dat na de conferentie meer ondersteuning nodig om het proces op gang te houden, concluderen dat zij dat hadden moeten doen of vragen zich af wiens taak dat is:

'Ik denk dat iedereen wel wil, maar niemand neemt het initiatief. Een telefoontje is misschien al genoeg. Iemand die zegt: we doen wat is afgesproken.'

6.6 Verkregen steun van professionals

Voor veel vragen aan jeugdzorgorganisaties was geen indicatie nodig. Zo werd er bijvoorbeeld gevraagd om gesprekken met de gezinsvoogd, het bijwonen van het evaluatiegesprek met de familie en het doorgeven van informatie. Het is ook voorgekomen dat het kind bij familie ging wonen zonder dat er een indicatie pleegzorg gevraagd werd; de familie regelde de plaatsing onderling.

In de zaken waar hulp op indicatie wel in het plan stond (bijvoorbeeld plaatsing in leefgroep, IOG) heeft het bureau jeugdzorg de indicatie afgegeven. Er zijn geen zaken bekend waarin de door de familie gevraagde indicatie niet is verleend.

De vraag is of de familie de gevraagde diensten ook gekregen heeft. Het feit dat de indicatie is afgegeven, betekent niet automatisch dat de gevraagde zorg ook is geleverd. Dat hangt ondermeer af van de wachtlijsten bij zorgaanbieders. Voor diensten van niet-jeugdzorg organisaties kan het bureau Jeugdzorg geen indicaties stellen.

Onderzocht is welke zorg niet of niet tijdig verleend is. In de 15 onderzochte zaken waarover met de hulpverleners is gesproken, wordt 9 maal melding gemaakt van niet-verleende zorg. Dit betreft 8 zaken, iets meer dan de helft van de onderzochte zaken. Hieronder staat welke zorg dit betrof, met waar mogelijk een toelichting.

Niet geleverde zorg:

- ondersteuning en financiering van een netwerkplaatsing (buiten de provincie Overijssel waar pleegzorg een wachtlijst had)
- wekelijks bezoek door gezinsvoogd (is teveel voor gezinsvoogd, wil deel overdragen naar pleegzorg, maar daar is wachtlijst)

- screening netwerkleeggezin (binnen Overijssel, wachtlijst van ¾ jaar voor screening, hangt pleegvergoeding vanaf)
- financiële vergoeding voor zwemlessen van de gemeente (past niet in de regels voor bijzondere bijstand)
- IOG (wachtlijst waardoor het niet meteen kon. Inmiddels wel gestart, maar het had eerder moeten)
- IOG (wachtlijst, duurde te lang waardoor kind al niet meer bij ouder woonde)
- hulp voor mensen met een verstandelijke handicap van Twentse zorgcentra (was toegezegd dat het direct zou starten, maar duurde 3 maanden)
- thuiszorg (wel aangevraagd, maar nog niet gerealiseerd)
- KOPP-groep (wachtlijst, duurt te lang)

Het gaat vijfmaal om jeugdzorg (pleegzorg, IOG, jeugdbescherming) en vier maal om zorg van een organisatie buiten de jeugdzorg.

7 Invoeringskwesities

7.1 Inleiding

In de 19 interviews met de professionals is meer aan de orde geweest dan de uitvoering van het plan en de waargenomen effecten. In dit hoofdstuk komen een aantal onderwerpen aan de orde die van belang kunnen zijn voor de verdere invoering van Eigen Kracht in Overijssel, zoals de door de professionals ervaren knel- en pluspunten, suggesties voor collega's en de mening van de professionals over het al dan niet standaard invoeren van Eigen-kracht.

7.2 Beleving van de aanmelder/professionals

7.2.1 Lastig

Om een indruk te krijgen van hoe de professionals het werken met Eigen kracht hebben ervaren, is hen gevraagd wat zij het lastigst of moeilijkst hebben gevonden. Zes van de 19 respondenten vonden niets lastig of moeilijk. De overigen noemen vooral zaken die te maken hebben met de door hen ervaren 'andere' positie. Ze hebben moeten wennen aan het open en concreet formuleren van de vraagstelling en de bodemeisen, het innemen van een andere positie en het zoeken naar de eigen verantwoordelijkheid en die van de familie.

Ter toelichting de volgende citaten:

'De grens tussen bemoeizucht en zorg. Het loslaten. Het stellen van bodemgrenzen. Dat was het lastigst.'

'Je werkt met twee verschillende werelden op twee niveaus. Je vraagt mensen plannen te maken terwijl ze soms niet alle bouwstenen hebben. Soms is het ook wat geforceerd, je mag als hulpverlener niet te veel adviseren.'

'Lastig welke problematiek je allemaal moet vertellen. Oppassen dat je niet voor een van de partijen kiest.'

'Zij moeten de verantwoordelijkheid dragen. Ik moet me er niet mee bemoeien. Ik moet alleen kijken of ze voldoen aan de bodemeisen. Het is wel belangrijk deze concreet op te schrijven, best lastig om dit zuiver te doen.'

7.2.2 Positief

Ook is de aanmelders/professionals gevraagd wat zij als het meest positief hebben ervaren. Door bijna de helft van respondenten wordt genoemd dat mensen aangesproken worden op hun vermogen. Hierover wordt ondermeer gezegd:

'Dat je de eigen kracht aanspreekt en uitgaat van de kracht in plaats van het probleem. Als je uitgaat van de kracht en de verantwoordelijkheid daar laat vergroot je de kans van slagen.'

'Dat je de regie aan mensen teruggeeft. Door de maatregel heb je ze toch een deel uit handen genomen, bij eigen kracht juist andersom.'

Ook het feit dat er een gezamenlijk gemaakt en gedragen plan tot stand komt wordt belangrijk gevonden:

'Samen oplossingen zoeken. De oplossing gezamenlijk maken. Het maakt dat niet alles op 1 bordje komt. Meer mensen waar je op terug kunt vallen. Iedereen heeft zijn eigen krachten. De een kan dit, de ander weer iets anders, dat is fantastisch. En een stuk goedkoper.'

'Positief dat het plan gedragen wordt door de familie, dat zij een goede oplossing hebben bedacht die ik zelf niet had voorzien.'

Een ander punt dat vaak genoemd wordt is het resultaat van de conferentie:

'Dat het gelukt is. Ik geniet ervan als ik er heen rijd. Het is geweldig. De kinderen zitten daar goed.'

'Ondanks dat het oorspronkelijke plan niet is uitgevoerd, was het mooi dat het allemaal op zo'n avond gebeurt, allemaal op dezelfde plek. Het plan heeft de basis gelegd voor de uiteindelijke oplossing.'

Verder zijn genoemd: geen wachtlijsten bij Eigen Kracht, meer mensen rond het kind, professional heeft netwerk leren kennen, onafhankelijkheid van de coördinator en de conferentie werd goed georganiseerd.

7.3 Lessen voor de toekomst

Er is de aanmelders/professionals gevraagd wat zij een volgende keer anders zouden doen. Ook is gevraagd of zij tips hebben voor collega's die een aanmelding bij Eigen Kracht overwegen. Onderstaande opsomming is uitputtend; alle door de geïnterviewde genoemde punten zijn vermeld. Als een onderwerp meerdere malen is genoemd staat het aantal keren tussen haakjes vermeld.

Zaken die ik anders zou doen:

- de vraagstelling opener maken;
- de spelregels voor het uitvoeren van het plan beter vastleggen, vooral wie het initiatief neemt als er iets mislukt; (3)
- een afrondend gesprek waar ook de Eigen-kracht coördinator bij is;
- de bodemeisen duidelijker beschrijven; (2)
- meer wijzen op de mogelijkheden van ondersteunende diensten;
- vaker en meer gestructureerd evalueren;
- minder soft, het mag best knallen;
- me nog beter bewust zijn van de grens tussen zorg en bemoeizucht;
- timing van de Eigen-kracht conferentie.

Tips voor collega's die een aanmelding bij Eigen Kracht overwegen:

- vraagstelling open en helder maken; (2)
- loslaten; (2)
- houd goed contact met de Eigen-kracht coördinator, maak gebruik van elkaars deskundigheid;
- houd EKC doordeweeks;
- goed met gezin bespreken wat het inhoudt;
- aansluiten bij het gezin;
- onbevooroordeeld zijn;
- realiseer je dat het moeilijk kan zijn voor de deelnemers; (2)
- doen als je denkt dat er draagkracht binnen de familie is; (2)

- per casus bekijken wat nodig is;
- bij twijfel de zaak doornemen met de regiomanager van Eigen Kracht;
- het is het proberen waard; (3)
- weten wat je met Eigen Kracht wilt bereiken;
- zorg voor goede rolverdeling;
- heldere bodemeisen stellen;
- evaluatie meemaken;
- bereid het goed voor.

In deze leerpunten en tips komen alle fasen van voor: de afweging om aan te melden (wel of niet doen), de aanmelding zelf (vraagstelling), de voorbereiding (overleg met familie en Eigen Kracht), de Eigen-kracht conferentie (rolverdeling, wijzen op ondersteuning) en de periode daarna (evaluatie, wat te doen als er iets anders gaat). Verder worden een aantal houdingsaspecten genoemd (loslaten, aansluiten, bewust zijn van..)

7.4 Standaard invoeren van Eigen Kracht

In de stuurgroep is gesproken over het al dan niet standaard invoeren van Eigen kracht op bepaalde momenten, bijvoorbeeld bij een dreigende uithuisplaatsing. Hoewel men dit bij het begin van het project van plan was, is er toen niet voor gekozen. Wat vinden de aanmelders/professionals over het standaard inzetten van Eigen Kracht bij bepaalde situaties?

De meningen zijn verdeeld. Van de 17 ondervraagden vinden er 8 dat Eigen kracht standaard ingevoerd zou kunnen worden, negen respondenten zijn van mening dat dit geen goede zaak zou zijn en dat je het per zaak zou moeten bekijken.

De professionals die vinden dat je het per zaak moet bekijken, vinden dat je daarmee de bij hen aanwezige deskundigheid benut. Volgens hen zijn er nu eenmaal situaties waarin de kans van slagen klein is:

'Het is misschien gevaarlijk om dit te zeggen, maar ik vind dat je in sommige situaties weet dat het kans van slagen heeft gezien de krachten in het netwerk, soms weet je dat het alleen maar erger wordt. Dat je als buitenstaander moet kijken en handelen en dat dat beter is dan de emoties en posities in het gezin. Bijvoorbeeld bij eerwraak in een Turks gezin. Je moet op basis van wie je kent een inschatting maken. Toch verrassen netwerken je en dan zeggen mensen: "hoeveel mensen staan er om mij heen". Maar ze kunnen er ook achter komen dat ze inderdaad alleen op de wereld staan en dat geeft niet het gewenste effect.'

'Niet alle gezinnen en niet alle momenten lenen zich ervoor. Als je het standaard doet, kan je het verkeerde moment kiezen. Het kan zijn dat mensen er niet aan toe zijn, dat het netwerk eerst vergroot moet worden, dat er ruzies opgelost moeten worden. Je moet je wel continu afvragen "kan het nu", maar niet standaard inzetten.'

'Mijn gevoel zegt dat je het niet moet doen. Zeker niet bij een OTS, want die wordt pas afgegeven als vrijwillige hulpverlening heeft gefaald.'

Ongeschikte situaties volgens aanmelders die Eigen Kracht niet standaard willen inzetten: eerwraak, een tienermoeder die het alleen wil rooien en niet tegen haar familie op kan, gezinnen met een te klein netwerk, gezinnen waar eerst een ruzie opgelost moet worden, teveel negatieve krachten in het netwerk, bij een OTS, bij verwaarlozing, bij geweld, mensen die niet genoeg niveau hebben of als een dominante ouder niet wil.

Geschikte situaties volgens aanmelders die Eigen Kracht niet standaard willen inzetten: gezinnen met een groot netwerk, gezinnen die 'er aan toe zijn', als de aanmelder geen tijd heeft, als er een slecht contact met de hulpverlener is, als een zaak in beweging moet komen, bij de start van een hulpverleningscontact, bij mensen die inzicht hebben in hun eigen problemen, bij vrijwillige hulpverlening, bij mensen die verantwoordelijkheid kunnen dragen.

De meeste aanmelders die niet voor een standaard-EKC kiezen vinden wel dat het standaard overwogen zou moeten worden. Een viertal meent dat standaard inzetten wel kan in de vrijwillige jeugdhulpverlening, maar niet in de jeugdbescherming.

De voorstanders van het standaard inzetten van Eigen Kracht wijzen op het feit dat eerst het netwerk de kans moet krijgen en dat er dan pas professionele hulp ingezet moet worden. Dat zou aan het begin van een hulpverleningscontact kunnen. Over standaardmomenten tijdens bestaande hulpverleningscontacten wordt niet gerept.

'Je moet niet beginnen met redden, maar hen zelf eerst laten denken. In ieder geval moet je onderzoeken wat de mogelijkheden zijn van het systeem. Dat is veel krachtiger en een hoopvollere manier van werken.'

'Hulpverleners moeten ervan doordrongen raken: 'zo kan het ook, denk eraan'. Dat gaat het best als het standaard is.'

'Lijkt me niet z'n gek idee! Kijk eerst maar eens in je eigen omgeving. Op de een of andere manier vinden mensen het moeilijk om hulp te vragen. Omdat we in deze maatschappij alles zelf moeten kunnen. De stap naar familie en vrienden is soms zelfs groter dan naar professionals. Eerst kijken naar eigen mogelijkheden is goed. In je eigen omgeving merk je het ook, je bemoeit je gewoon niet met de kinderen van bijvoorbeeld je zus. Het zou anders zijn wanneer ze je zouden vragen. Dan doe je het natuurlijk wel.'

'Standaard inzetten tenzij. Het is een stuk goedkoper, je verbreedt het probleem en het aantal mensen die mee gaan denken. Vaak zijn er veel meer betrokkenen dan je denkt.'

7.5 Overige opmerkingen

Tot besluit van de interviews is gevraagd of de geïnterviewden nog iets hadden op te merken of toe te voegen. Dertien van de aanmelders hebben van die gelegenheid gebruik gemaakt. Zij krijgen ook in dit hoofdstuk het laatste woord:

'Niet opstellen als hulpverlener, maar loslaten. Je wil graag controle houden en alles bepalen. Soms heb je al hele ideeën over een familie. Loslaten wat je kunt en daarin verrast worden.'

'Ik vind het een leuk iets die Eigen-kracht conferentie. Ik heb nu 2 conferenties gehad waarin het niet heel goed gewerkt heeft en ik vraag me af waardoor dat dan komt. Wat is er dan niet duidelijk? Is het voor de familie duidelijk geweest wat de verantwoordelijkheden zijn? Moet er meer nazorg zijn? Door wie? Blijkbaar is het voor mij ook niet duidelijk hoe het met die verantwoordelijkheden zit....'

'Het was voor mij de 1^e keer en een zeer positieve ervaring. Ik had graag achteraf nog een keer contact gehad met de coördinator of de regiomanager. Ik heb ook geen follow-up na 3 maanden gehad. Even bijpraten.'

'Mooi dat de hele familie om tafel zat om te kijken naar de problemen. Soms probeer je het netwerk wel te betrekken maar mensen zijn snel geneigd om te zeggen 'die komt toch niet', nu lukte het wel! Dat er dan gevraagd wordt wat iemand wil betekenen voor een ander, dat is mooi...'

'Belangrijk dat het bij de EKC echt gaat om de kinderen (en niet te veel over de ouders). Je moet vooral niet denken dat als het goed gaat met de moeder dat het dan automatisch goed gaat met de kinderen. Je moet de kinderen ook echt goed informeren, zij staan centraal!'

'Er bestaat veel angst bij hulpverleners. Maar je moet je eigen normen en waarden naast je neer leggen. De uitgangspunten zijn prachtig. De hulpverlener heeft hele andere uitgangspunten. Naast je neer leggen dat het niet je eigen oplossing is, maar dat het gaat om verschillende werelden.'

'Ik heb ervaren dat het belangrijk is dat echt alle mensen van het kerngezin erbij zijn. Belangrijk om hen actief te motiveren om mee te doen. Niet als voorwaarde stellen maar wel proberen. In dit geval was het heel lastig dat moeder er niet bij was. Verder is het goed dat EKC niet aan te veel voorwaarden moet voldoen. Anders leg je te veel vast en dat willen mensen niet. Niet vaste evaluaties en allemaal vaste regels, maar juist redelijk vrij laten.'

'Ik denk dat Eigen kracht meer in een eerder stadium gebruikt moet worden. In geval van OTS gaat het eigenlijk al om het laatste stadium, dan is de shit al veel groter. Vroeger ingrijpen want dan zijn de problemen niet zo groot, denk ik...'

'Soms is het een beetje een spanningsveld. Het is niet de bedoeling al hulp te bieden in de voorbereidingsfase, maar omdat het bij ons gaat om jongeren die in een crisisgroep zitten, gaan onze ambulante medewerkers natuurlijk wel aan de slag. Soms hebben zij het gevoel dat ze niets mogen. Dat is altijd even goed afstemmen, wat nu al en wat eventueel pas na de EKC.'

'Door coördinatoren wordt er soms gesproken over een conferentie die mislukt is. Zo zie ik het helemaal niet. Ook als een EKC niet doorgaat, is er veel bereikt, dan is er meer duidelijkheid. Je moet het ook zo ruim mogelijk doen, voor ons is het altijd hulp.'

'Ik heb gehoord dat er veel positieve verhalen zijn van EKC, ik heb er ook wel vertrouwen in, maar bij dit gezin niet.'

'Ik was wel ontevreden over de afspraken over het noodplan/evaluatie omdat de coördinator direct buiten beeld was. Daardoor had ik ook het gevoel dat ik het ook wel zelf had kunnen doen. De coördinator moet eigenlijk betrokken blijven. Het is niet zo dat je na zo'n avond zomaar weg kunt gaan. Ik vind dat een coördinator moet checken hoe het loopt, kort na de conferentie even mensen bellen. Eigenlijk is het zijn conferentie en zijn afspraken. Ik was hier pissig over, dat hij direct uit beeld was. Je kunt het niet neerzetten en weggaan. Ik wil best dingen op mijn bordje maar niet zo. Van tevoren snapte ik de procedure niet helemaal en hij kon het me ook niet goed duidelijk maken. Toen vroeg ik of ik het protocol mocht zien, maar dat mocht niet!'

'Hulpverlening heeft toch mensen inactief gemaakt. EKC is op zich als middel goed. Het is heel belangrijk om te kijken naar de lange termijn. Kunnen mensen, als de motor uitvalt, hem dan zelf weer aan krijgen? Door EKC creëer je ook spanningen. Opeens zitten al die mensen bij elkaar...Ik vraag me af waarom EKC ingezet worden in onze cultuur. Het is hier zo anders dan in Nieuw Zeeland. Op zich vind ik het wel goed, maar het is hier zo anders...'

'De kracht die we zochten was er in dit gezin toch niet, maar ik vind Eigen kracht nog steeds wel heel goed.'

'Bij het standaard inzetten rekening houden met vrijwillige en gedwongen hulpverlening. Niet uit het oog verliezen dat er altijd mensen zijn die de daadwerkelijke uitwerking van de afspraken en het plan niet kunnen waarmaken.'

'Juist ook inzetten bij ambulante hulpverlening. Want dan kan je misschien ook voorkomen dat het gedwongen hulpverlening wordt. Er is vaak zoveel weerstand, dan is het fijn dat je mensen kunt betrekken, juist de mensen die dicht bij elkaar staan, waar zij zelf vertrouwen in hebben.

De afspraken liggen vast, daar kan je ze dan ook makkelijker op aanspreken, hierdoor heb ik ook meer vertrouwen dat het gaat werken. Het staat zwart op wit. Daardoor voelen beide partijen zich meer verantwoordelijk.'

Deel C: Eigen Kracht en de Wet op de Jeugdzorg

1 Inleiding

Op 1 januari 2004 is het project 'Eigen Kracht in Overijssel' gestart. Precies een jaar later trad de nieuwe Wet op de Jeugdzorg in werking. In de wet heeft het bureau Jeugdzorg de exclusieve positie om een indicatiebesluit te nemen. Zowel in de vakliteratuur als bij de initiatiefnemers riep dit de vraag op hoe de Eigen-kracht conferentie als besluitvormingsmiddel van families zich verhoudt tot die exclusieve positie van het bureau Jeugdzorg. Het ministerie van VWS was eveneens geïnteresseerd in deze kwestie en tevens in de manier waarop het Overijsselse project de Eigen-kracht conferentie conform de uitgangspunten in de Wet op de Jeugdzorg heeft kunnen inzetten. Daarom is een door het ministerie van VWS geëntameerd onderzoek opgenomen in het project 'Eigen Kracht en Overijssel'. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van een deel van dat onderzoek, dat de grenzen van de provincie Overijssel overschrijdt.

Het hoofdstuk is gebaseerd op een beknopte literatuurstudie (zie bijlage 3), interviews met sleutelinformanten en een expertmeeting met wetenschappers en beleidsmakers (zie bijlage 4).

Allereerst wordt een korte schets gegeven van het deel van de Wet op de Jeugdzorg dat relevant is voor het werken met Eigen-kracht conferenties. Het volgende gedeelte gaat over de uitgangspunten van de wet en Eigen Kracht. Tot slot wordt ingegaan op de uitvoeringspraktijk en discussies over Eigen Kracht in de jeugdzorg.

2 De Wet op de Jeugdzorg

Op 1 januari 2005 trad de Wet op de Jeugdzorg in werking. De wet is de weerslag van een lange discussie over een beter stelsel van jeugdhulpverlening. Haar voorloper in 1989, was meer naar binnen gericht en sprak vooral de taal van de professionele en gespecialiseerde zorgaanbieder. Clarijs (2003) beschrijft hoe vanaf 1950 'het behandelingsparadigma' ongemerkt de sector van de jeugdhulpverlening is binnengeslopen. Als kenmerken van die periode noemt hij ondermeer 'de probleemgeoriënteerde methodiek met pupillen, ouders op afstand en deskundige stafleden centraal' en het doolhof van 'een naar zichzelf toerekenend aanbod van zorg'.

De kernpunten van de nieuwe wet zoeken daarentegen vooral aansluiting bij wat buiten de specifieke jeugdzorg ligt: de brede algemene voorzieningen voor de jeugd, de samenwerking met het jeugdbeleid in elke regio, de geratificeerde internationale Rechten van het Kind. Er is gestreefd naar eenvoud: provinciaal vinden burgers slechts één bureau Jeugdzorg, met een 'voordeur'.

De Wet op de Jeugdzorg regelt tal van zaken, zoals de toegang tot en aanspraak op de jeugdzorg, de jeugdbescherming, medezeggenschap, klachtrecht, kwaliteit en toezicht. Aangezien de Eigen-kracht conferentie een besluitvormingsmodel is, beperken we ons hier tot de voorschriften die van belang zijn over het verkrijgen van jeugdzorg.

In artikel 3 krijgt het provinciaal bestuur de opdracht om cliënten binnen hun provincie in staat te stellen hun aanspraak op zorg te realiseren. Voorwaarde daarvoor is dat het bureau Jeugdzorg in een besluit (het zogenaamde indicatiebesluit) heeft vastgelegd dat de (minderjarige) cliënt zorg nodig heeft in verband met opgroei-, opvoedings- of psychiatrische problemen. De zorg kan ook nodig zijn door problemen van ouders, stiefouders of andere gezinsleden. Het eerste artikel van de wet legt de nadruk op het gezin. De cliënt wordt gedefinieerd als 'een jeugdige, inclusief degenen die hem of haar in hun gezin verzorgen en opvoeden'.

Het eigen aandeel van de cliënt staat voorop: besluiten die aanspraak op jeugdzorg mogelijk maken, komen tot stand op verzoek van een cliënt. Ook is een besluit mogelijk op initiatief van bureau Jeugdzorg (artikel 5, lid 3).

Indien de ontwikkeling van het kind bedreigd wordt, bijvoorbeeld bij het vermoeden van kindermishandeling, is het bureau Jeugdzorg verplicht te overwegen of een jeugdbeschermingsmaatregel nodig is. Indien dat het geval is, dient dit voorgelegd te worden aan de Raad voor de Kinderbescherming (artikel 8,9, 11)

De kern is dat een jeugdige belang heeft bij een onbedreigde ontwikkeling en uitsluitend de zorg nodig heeft die daarbij aansluit. Niet ingrijpender dan noodzakelijk, zo dicht mogelijk bij de woonplek, zo kort als mogelijk (artikel 5 lid 4).

Het indicatiebesluit vormt de basis voor de aanspraak op de jeugdzorg. De aanspraak op jeugdzorg omvat: jeugdhulp, verblijf en observatiediagnostiek. In het indicatiebesluit moet minimaal vastgelegd zijn:

- beschrijving van de (dreigende) problemen waarvoor de zorg nodig is;
- mogelijke oorzaken van de problemen;
- beschrijving van de nodige jeugdzorg;
- wat het doel is van de jeugdzorg;
- hoe lang de jeugdzorg nodig is;
- termijn waarop de jeugdzorg geleverd moet zijn.

(Van den Berg, Vlaardingerbroek, 2005)

De wet geeft geen nadere regels over de inhoud van een besluit of over de wijze waarop het tot stand komt. Behalve dat de uitdrukkelijke vraag van de cliënt het uitgangspunt moet

vormen. Als een cliënt dat niet kan verwoorden, moet op een of andere manier diens instemming blijken. De behoefte oftewel de vraag van de cliënt is het sturende mechanisme voor het verkrijgen van zorg.

Met bureau Jeugdzorg heeft de overheid de exclusieve toegang tot het zorgaanbod wettelijk willen vastleggen. Een dienstverlenend karakter van het bureau staat voorop: de cliënt bijstaan in het tot gelding brengen van de aanspraak op jeugdzorg. Dat ligt, aldus de toelichting van de staatssecretaris in het slotdebat met de Eerste kamer, op het grensgebied van de hulpverlening zelf. Maar het gaat vooral om het bevorderen van het tot stand komen van een samenhangend hulpverleningsplan, het samen met de cliënt volgen en evalueren van de zorg: helpen dat de cliënt krijgt wat die nodig heeft en niet meer dan dat (artikel 10).

3 Uitgangspunten

Versterken positie van de cliënt

In 1994 vormde het regeringsstandpunt 'Regie in de jeugdzorg' de reactie op de politieke wens om de toenmalige wet op de jeugdhulpverlening te verbeteren. Centrale begrippen die toen en in de periode daarna een rol speelden zijn meer samenhang tussen voorzieningen voor jeugdigen, een betere toegang door een vraaggerichte organisatie en het inspelen op 'empowerment' van de cliënt.

In het beleidskader 2000 zijn de contouren van de nieuwe wet vastgelegd. De wetgever kiest principieel voor jeugdzorg als aanvulling op de zorg van ouders en andere belangrijke personen rond de jeugdige. Nadruk ligt op de verantwoordelijkheid van personen binnen de directe leef sfeer van het gezin. De zogenaamde voorliggende voorzieningen in de leefomgeving krijgen aandacht. Streven is de positie van de cliënt te versterken. De jeugdzorg moet herkenbaar eenvoudig en samenhangend worden.

Draagkracht

In het verband van de Eigen-kracht conferentie zijn vier elementen van belang: de eigen verantwoordelijkheid van ouders, de vraag van de cliënt als uitgangspunt, het steunen van en het mobiliseren van mensen en voorzieningen in het netwerk van de leefomgeving (empowerment).

In de uitvoeringsbesluiten van de wet (Staatsblad 2004, 703) zijn deze elementen duidelijk terug te vinden. Zo is bij de aanspraak op zorg niet het probleem van de cliënt doorslaggevend, maar de mate waarin de draagkracht overschreden is 'en ouders de greep op de opvoeding kwijt zijn dan wel het kind belemmerd wordt in het opgroeien.' (Hfd 2, uitvoeringswet, p. 29). Het eigen oordeel van kind en ouders is daarbij 'van groot belang': aanspraak op zorg ontstaat als zij de balans niet weer op eigen kracht in evenwicht kunnen brengen.

Geen aanspraak op zorg bestaat voorzover de cliënt de problemen het hoofd kan bieden 'al dan niet met behulp van personen uit hun directe omgeving of met behulp van andere voorzieningen die hulp bieden dan zorgaanbieders' (art. 3). Bij de uitoefening van voogdij en een ondertoezichtstelling is in het plan opgenomen de wijze waarop ouders (of andere opvoeders), 'alsmede zijn sociale omgeving zullen worden betrokken bij de werkzaamheden dan wel waarom dit niet zal gebeuren' (art. 40, 43)

Verantwoordelijkheid bij familie

De kenmerken van de Eigen-kracht conferentie stemmen overeen met die visie en ondersteunen het daarvan afgeleide principe, dat 'de verantwoordelijkheid voor kinderen, nadrukkelijker dan wij gewend zijn, bij de familie en het sociale netwerk ligt' (Joanknecht, 1998). 'Zij (de familie en verwanten) bespreken met elkaar en met deskundigen hun problemen en zoeken vervolgens zelf naar de veranderingen: gewenst of binnen justitieel kader opgelegd.' (2003, Van Pagée).

De Eigen Kracht *Centrale* omschrijft de conferentie als 'een werkwijze om de familie de verantwoordelijkheid te laten houden voor ingrijpende beslissingen bij problemen binnen de familie. Het geeft hen de gelegenheid om zelf een plan te maken met gebruikmaking van eigen mogelijkheden en ondersteuning van buiten te betrekken. Centraal in deze werkwijze staat een familiebijeenkomst waarin familie en leden van het netwerk gezamenlijk een plan maken voor de toekomst'. (Handboek, 2002).

In die zin kan het benutten van de Eigen-kracht conferentie gezien worden als een uitwerking van de wijze waarop de wet het internationaal verdrag inzake de rechten van het kind volgt. (Memorie van Toelichting, 2001). Artikel 5 van dat verdrag verplicht de staat om 'de verantwoordelijkheden, rechten en plichten te respecteren die ouders hebben om hun kind leiding te geven bij de uitoefening van zijn rechten, mits uitgevoerd op een wijze die past bij de ontwikkelende mogelijkheden van het kind'.

Ook inzake artikel 18 van het verdrag van de rechten van het kind volgen zowel de wet als de Eigen-kracht conferentie dezelfde lijn. Ouders kunnen naast hulp vanuit de eigen familie

ook hulp van buiten betrekken: ouders hebben recht op steun. De wet kent een recht op jeugdzorg toe aan cliënten. 'Dit zijn niet alleen jeugdigen, maar ook ouders' (artikel 18 IVRK).

Vraaggestuurd werken

Eigen kracht past in het streven van de wet om de positie van de cliënt te versterken en de vraag van de cliënt als uitgangspunt te nemen. Het past in de beweging naar een meer vraaggestuurde jeugdzorg. De besluitvorming vindt plaats met een grote groep betrokkenen uit familie en netwerk en leidt tot een schriftelijk vastgelegd plan. Van belang hierbij is dat de Eigen-kracht conferentie een besluitvormingsmethode is. Families maken met hun netwerk een plan over zorg die zij nodig achten voor de kinderen waarover zorgen bestaan. Nadat familieleden geïnformeerd zijn door professionals en van hun deskundigheid gebruik hebben kunnen maken, trekken zij zich terug en overleggen zij - zonder aanwezigheid van derden- over de situatie van kind en gezin. In deze zogenaamde besloten tijd maken zij een plan. Volgens van Pagée van de Eigen Kracht Centrale geeft de Eigen-kracht conferentie de jeugdzorgorganisaties 'de gelegenheid om vraaggestuurd te werken in optima forma. De wensen van de familie zijn immers geformuleerd, het draagvlak voor de uitvoering is aanwezig en een groot deel van de uitvoering wordt door familieleden zelf gedaan.'

Clarijs noemt Eigen Kracht 'het fundamentele breekijzer voor de sector, die eindelijk de aanbodorganisaties om zal zetten in vraaggestuurde instellingen'.

Veiligheid

Een Eigen-kracht conferentie laat principieel de ruimte voor het initiatief van bureau Jeugdzorg om zonedig een maatregel van kinderbescherming uit te lokken. In publicaties, persberichten en brieven aan Kamerleden, voorafgaand aan de acceptatie van de wet in de Tweede Kamer, juni 2003, staat 'Geef cliënten van de jeugdzorg het recht om eerst zelf een plan te maken voor het oplossen van hun problemen voordat instanties ingrijpen'. De gedachtegang daarbij is, dat te allen tijde bureau Jeugdzorg aan families het voornemen tot ingrijpen kan voorleggen, maar dat zij eerst de gelegenheid krijgen om zelf een plan met een oplossing te bedenken.

De veiligheid van het kind en de onbedreigde ontwikkeling van het kind gaan voor alles. Tot de werkwijze van de Eigen-kracht conferentie behoort dan ook een toetsing van het plan op veiligheid. De betrokken beroepskrachten volgen de familie in de keuzes van het door de familie gepresenteerde plan, tenzij de veiligheid van de jeugdige in het geding is: 'De aanmelder accepteert het plan tenzij duidelijk is, dat de veiligheid van het kind niet gewaarborgd is, dan wel dat het plan niet wettig is' (Handboek, 2002). Op deze wijze is de door de wetgever aan de gezinsvoogd opgelegde verantwoordelijkheid inzake de veiligheid van het kind gewaarborgd.

Subsidiariteit en proportionaliteit

Evenals de oude is de nieuwe wet gebaseerd op het beginsel van subsidiariteit en proportionaliteit van de jeugdzorg aangegeven (Van den Berg, Vlaardingerbroek, 2005). Het betekent, dat de wetgever pas dwang vraagt als vrijwillige hulp niet meer kan en dat bij interventies een passende verhouding zal bestaan tussen de problemen van de cliënt en de hulp die geboden wordt. In commentaar op de wet wordt toegelicht, dat het zogenaamde subsidiariteitsbeginsel tweeledig is. Dat houdt in dat 'bij de beleidsvorming zoveel mogelijk rekening gehouden diende te worden met de pluriformiteit van de samenleving en dat het eigen initiatief en verantwoordelijkheid van de burgers met inachtneming van de waarborgen voor deugdelijkheid, doelmatigheid en democratisch functioneren, bevorderd diende te worden.' (Van den Berg, Vlaardingerbroek, 2005).

Desgevraagd zegt M. Drewes, voorzitter taskforce wachtlijsten jeugdzorg: 'In de wet staat dat je alleen recht op jeugdzorg hebt wanneer je eigen gezin en omgeving niet in staat zijn het probleem zelf te tackelen. Dat is een belangrijk aspect! Want zolang je dat niet goed onderzocht hebt, ben je eigenlijk nog niet toe aan een indicatie voor jeugdzorg. Wij vinden dat er systematischer dan voorheen gekeken moet worden wat het gezin zelf kan doen, met enige ondersteuning' (Perspectief, juni 2004, p. 8).

Wat subsidiariteit betreft staat in de literatuur over de Eigen-kracht conferentie dat 'oplossingen die families zelf aandragen de voorkeur (hebben) boven de oplossingen van buitenstaanders'. Het betekent ook, dat 'oplossingen worden gezocht binnen de cultuur van kind en gezin. Hierdoor biedt dit model kansen aan mensen met een andere culturele of etnische achtergrond dan die van de organisatie. De culturele component van de cliënt wordt binnen het model van de Eigen-kracht conferenties niet teniet gedaan door de Nederlandse hulpverleningsnormen' (Joanknecht, 1998).

4 Uitvoeringspraktijk

4.1 De indicatiestelling

Om aanspraak te kunnen maken op jeugdzorg, is een indicatiebesluit van bureau Jeugdzorg nodig. De vorm daarvan is niet vastgelegd, wel aan welke voorwaarden het indicatiebesluit moet voldoen (zie deel C, hoofdstuk 2). Ook geeft de wet geen nadere regels over de inhoud van het besluit of de wijze waarop het tot stand komt. Wel is uitdrukkelijk vastgelegd dat de cliënt om een besluit moet vragen. Het plan dat de familie tijdens een Eigen-kracht conferentie maakt gezien kan worden als een vraag om zo'n besluit. Het roept de vraag op hoe het bureau Jeugdzorg omgaat met het plan van de familie. Wordt het plan van de Eigen-kracht conferentie overgenomen als indicatiestelling en vastgelegd als indicatiebesluit? Of heeft bureau Jeugdzorg als instituut daarover nog een eigen mening en daarmee een eigen positie in het geheel?

In het tweede deel van 2002 en het eerste deel van 2003 vond in het Tijdschrift voor Jeugdzorg een discussie plaats over de betekenis van het indicatiebesluit (Kok, 2002; Mehlkopf, 2002; Van Yperen, 2003; Joanknecht, 2003).

Kok bond de kat de bel aan met het standpunt, dat de belangrijke vernieuwingen in de jeugdzorg werden doorkruist door de introductie van het indicatiebesluit. Het kiezen voor de vraag van de cliënt als uitgangspunt zal het afleggen tegen de traditionele manier van het beschrijven van problemen, oorzaken en aanpak. 'Het indicatiebesluit, dat in het voorstel van de wet staat aangeduid, is op grond van de huidige kennis in de jeugdzorg niet mogelijk'. Er bestaat naar zijn ervaring slechts een geringe kans op een betrouwbare en valide oordeel: het is niet meer dan een mening van een hulpverlener. Naar zijn mening frustreert het indicatiebesluit vooral de kans om ouders als 'experts en partners in de zorg' te benaderen.

Volgens het eindadvies van de Projectgroep Toegang (opgericht in 1995 om het Regeringsstandpunt 'Regie in de Jeugdzorg, 1994, nader uit te werken) blijven 'de keuzemogelijkheden en keuzevrijheid van jeugdigen en opvoeders de meetlat voor de kwaliteit van die vernieuwing. Het bureau Jeugdzorg is een middel om dat te regelen' (Van den Berg, Vlaardingerbroek, 2005).

Mehlkopf erkent het beperkte vermogen van de instellingen van jeugdzorg om tot goede indicatiestelling te komen. Hij noemt de wet een ontwikkelingswet, waarin samenhang geleidelijk aan vorm zal moeten krijgen. Maar het invoeren van een indicatiebesluit beschouwt hij als zeer bewuste keuze. Niet omwille van de vakinhoudelijke betekenis van het besluit, maar omdat het een bestuursinstrument is. Door het besluit kan de aanspraak van jeugdigen, ouders of opvoeders op zorg uitvoerbaar worden. Het besluit is er voor een recht op het volume en uitvoeringscondities van de zorg. Inhoudelijk kan het niet anders dan dat een cliënt de vraag om zorg bepaalt en een hulpverlener daar inhoudelijk op aansluit.

Zowel Kok als Mehlkopf vinden dat Eigen-kracht conferenties in het proces van indicatiestelling ingevoegd kunnen worden. Kok benadrukt de faciliterende rol van bureau Jeugdzorg door het vastleggen van de afspraken in een contract, dat de basis voor de financiering vormt. Mehlkopf wijst in dezelfde richting: 'Wat wel nodig blijft, is dat men de uitkomst van deze conferentie – als die aangeeft dat er geïndiceerde zorg nodig is – vastlegt in het indicatiebesluit. Niet als bijdrage aan de bureaucratie, maar als ondersteuning van de cliënt omdat het indicatiebesluit uitdrukking geeft aan zijn rechten'.

Huibregtsen en Joanknecht^c zijn van mening, dat de uitkomst van een door de familie gemaakt plan kan gelden als een opdracht aan bureau Jeugdzorg. Het gedeelte in het plan

^c Zie het verslag van de expertmeeting: bijlage 4

dat een indicatiebesluit veronderstelt, is doorgaans beperkt en verdient automatisch een stempel, mits gemaakt binnen de vooraf gegeven randvoorwaarden van jeugdbescherming. Joanknecht vertelt dat waar door families om geïndiceerde jeugdzorg wordt gevraagd, dit in Amsterdam ook wordt geleverd.

Ook in het project 'Eigen Kracht in Overijssel' is in alle gevallen waarin de familie daarom gevraagd heeft, een indicatie gegeven voor de door de familie gevraagde jeugdzorg. Volgens Dirksen, directeur van het bureau Jeugdzorg Overijssel, is bij de inrichting van het project gesproken over de verhouding tussen de door de familie gevraagde hulp en de indicatiestelling. De in het project samenwerkende instellingen hebben aan het begin van het project afspraken gemaakt over de acceptatie van de plannen. In de door hen ondertekende intentieverklaring (zie bijlage 1) staat dat partijen de intentie uitspreken de plannen van de familie te accepteren, tenzij aantoonbaar is dat de veiligheid van het kind niet of onvoldoende gewaarborgd is. Eveneens spreekt men de intentie uit zich maximaal in te zetten voor de uitvoering van het door de familie gemaakte plan.

Dirksen ziet de mogelijke tegenstelling tussen de indicatiestelling die goedgekeurd moet worden door een gedragswetenschapper en het plan van de familie als een puur theoretische: 'Het gaat niet om de eigen mening van een gedragswetenschapper maar om de verantwoordelijkheid van de organisatie die er op grond van de wet is. Dat moet je afdichten met goede constructies.' Dirksen meent dat dit in Overijssel op een goede manier mogelijk is doordat er op alle benodigde niveaus aandacht geweest is voor de invoering van Eigen Kracht. Zowel op bestuurlijk (provinciaal), beleidsmatig (meewerkende organisaties in stuurgroep), beheers (leidinggevend) en uitvoerend (aanvragers en cliënten) niveau is gewerkt aan de implementatie van Eigen kracht binnen de contouren van de Wet op de Jeugdzorg. Binnen die contouren is werken met de Eigen-kracht conferentie heel goed mogelijk volgens Dirksen: 'Als je wilt kun je allerlei dingen bedenken om niet aan Eigen Kracht te beginnen. Maar waar gaat het hier om? Het is een proces van besluitvorming. Het proces is totaal anders dan wat de jeugdzorg gewend is. De professional heeft een andere rol en er zijn veel meer mensen uit familie en netwerk bij de besluitvorming betrokken. Maar er is een analyse gemaakt en een oplossing bedacht. Het verschil in de uitkomst is dat de familie veel doet, het plan breder is en niet alleen over jeugd gaat maar ook over hulp die ouders nodig hebben. Eigenlijk is het al een vorm van indicatiebesluit.' Ook Van Yperen acht de Eigen-kracht conferenties niet zozeer een alternatief voor de indicatiestelling, als wel 'een alternatief (...) voor de traditionele manier om tot een indicatiestelling te komen.'

Uit de registratiegegevens over de Eigen-kracht conferenties die in dit en andere rapporten zijn beschreven, blijkt dat de plannen van de familie in alle gevallen als veilig, wettelijk en adequaat worden geaccepteerd door de aanmelder/professional (Van Beek, 2002, 2003, 2004, 2005). Dit geldt zowel voor zaken in het kader van een jeugdbeschermingsmaatregel als voor zaken waarin dit niet het geval is. Dirksen zegt in dit verband: 'Het zal heus wel een keer gaan voorkomen dat bijvoorbeeld een psychopaat iedereen uit de familie een rad voor de ogen draait waardoor de gezinsvoogd het plan niet kan accepteren. Maar dat wil niet zeggen dat het systeem niet deugt.' Hij meent dat het indicatiebesluit niet tot ballast maar tot een instrument gemaakt moet worden en ziet het als een manier van voorsorteren. Het indicatiebesluit is niet het vaststellen van een eeuwige waarheid, maar een stap in een dynamisch proces.

Overigens wijzen zowel Dirksen als de deelnemers aan de expertmeeting op de beperkte reikwijdte van het indicatiebesluit. Het gaat immers alleen om jeugdzorg en dan alleen nog over de bestaande typen van jeugdzorg. In de plannen van families wordt ook verwoord dat er behoefte is aan hulp en ondersteuning vanuit andere sectoren, zoals schuldsanering en huisvesting. De deelnemende instellingen in het Overijsselse project hebben uitgesproken dat zij zich maximaal inzetten voor de uitvoering van het door de familie gemaakte plan. Zij hebben echter maar beperkte invloed op de levering van diensten van buiten de jeugdzorg.

4.2 Professionele dominantie

In vrijwel alle interviews, gesprekken, discussies in de vakliteratuur en de expertmeeting (zie bijlagen 3, 4 en literatuurlijst), komt op zeker moment de dominantie van professionals in de jeugdzorg aan de orde. De regie in de jeugdzorg ligt niet bij de cliënt of de cliënt en diens familie, maar bij de deskundigen. Eigen Kracht wordt in dit kader als een vernieuwende praktijk ervaren.

De Eigen-kracht conferentie is een manier om vraaggestuurd werken te bevorderen en de positie van de cliënt te verstevigen.

Eigen Kracht past binnen de doelstellingen van de Wet op de Jeugdzorg. Het model geeft burgers die zich bewust worden van problemen bij het opgroeien en opvoeden hun kinderen of door anderen daarop attent worden gemaakt, gelegenheid om een aanspraak op zorg te formuleren, die voldoet aan de eisen van subsidiariteit en proportionaliteit, zonder dat de opdracht om de kinderen te beschermen in gevaar komt. De Eigen-kracht conferentie zelf heeft derhalve geen aparte wettelijke basis nodig.

Echter, tegelijkertijd ligt het gevaar van het professioneel domineren van het besluitvormingsproces op de loer. Hoewel Eigen kracht geen hulp op indicatie is maar een besluitvormingsproces, hebben cliënten (of in de termen van de Eigen Kracht Centrale gesproken: burgers) geen vrije toegang tot het middel. Uit de praktijk blijkt dat hulpverleners, die gewend zijn te beoordelen of een bepaald type hulp een oplossing kan bieden voor de problemen van een familie, ook geneigd zijn te beoordelen of een familie wel of niet geschikt is voor een Eigen-kracht conferentie (zie ook deel B, hoofdstuk 7.4). Gezien de uitvoeringspraktijk zoals hieraan voorafgaand is beschreven in 4.1, lijkt de vraag niet zozeer of de cliënt wel de gevraagde indicatie krijgt, maar of de cliënt wel de gelegenheid krijgt om op deze wijze zelf tot besluitvorming over te gaan. Voormalig Vedivo-directeur Kleingeld zegt hierover: 'Voor wij als professionals aan de slag gaan, moeten de familie en sociale netwerken eerst de mogelijkheid krijgen om zelf met een oplossing van de problemen te komen. Dat vind ik meer cliëntenbeleid dan het instellen van cliëntenraden' (Dullens, 2003).

De vraag is hoe bereikt kan worden dat families deze mogelijkheid in een zo vroeg mogelijk stadium krijgen.

Huibregtsen^d wijst op de gemeentelijke opdracht om gezinnen uit de jeugdzorg te houden. Zij acht de Eigen-kracht conferenties bij uitstek een eerstelijns middel. In de praktijk worden Eigen-kracht conferenties door hulpverleners meestal ingezet als er al jaren hulp is verleend en veel minder in of voor de toegang van het bureau Jeugdzorg. Net als in andere delen van het land is ook in Overijssel bij de helft van de aangemelde zaken een jeugdbeschermingsmaatregel van toepassing en hebben de meeste gezinnen al meer dan 2 jaar hulp (zie deel B, hoofdstuk 1.3 en 1.6).

Van Pagée^e pleit voor het aanbrengen van een wettelijke basis voor het 'eerst wij dan zij-principe' zodat burgers het recht krijgen op het in eigen kring (wij) maken van een plan voordat buitenstaanders (zij) dat doen. Er wordt dan geen indicatiebesluit genomen of zorgaanbod gedaan voordat de familie de kans gekregen heeft een eigen plan te maken. In Nieuw Zeeland is dit recht van burgers wettelijk geregeld. Van Yperen en Mehlkopf^f stellen dat het al op deze manier geregeld is in de Wet op de Jeugdzorg. Het is echter tot nu toe in omgekeerde vorm vertaald in het werkmodel dat door instellingen wordt gehanteerd. Volgens van Yperen geeft de huidige wet voldoende mogelijkheden om volgens het Nieuw Zeelandse model te werken.

In de praktijk stellen bureaus Jeugdzorg zich echter niet zo jegens burgers op. Alle activiteit verloopt eerst richting hulpverlener. Bij de hulpverleningsplannen die dan gemaakt worden, wordt de draagkracht van het netwerk niet vanzelfsprekend betrokken; dat is eerder uitzondering dan regel. De energie richt zich eenzijdig naar één kant: die van de instanties. Organisaties voelen op dit moment niet of nauwelijks de druk van hun klanten. Door meer

^d Zie het verslag van de expertmeeting: bijlage 4

^e Idem

^f Idem

te wijzen op een formeel recht om de eigen draagkracht in te brengen kan de attitude in de hulpverlening veranderen. Op dit moment gebeurt dit onvoldoende.

Van Yperen stelt dat veranderingen die de Wet op de Jeugdzorg in principe heel goed mogelijk maakt, dienen plaats te vinden binnen de beroepsgroep van professionals en hun opleidingen.

Zowel Goorhuis als Huibregtsen^g beamen dat in de praktijk van het werk professionele hulpverleners de verantwoordelijkheid van burgers die een beroep op hen doen, nauwelijks centraal stellen. Deskundigen zeggen: 'Wij laten toch niet onze agenda bepalen door ouders'. Op voorhand hebben mensen geen kans om tot een eigen plan te komen. Hoewel de wetstekst er alle aanleiding voor geeft, bieden hulpverleners de mensen geen eigen plek om eerst hun eigen draagkracht te organiseren. Een fundamenteel vertrouwen in ouders en de rest van hun familie en netwerk inzake de bescherming van hun kinderen ontbreekt. Een ondertoezichtstelling blijft, hoe zeer de wet ook voorschrijft die te gebruiken als middel tot groei in ouderschap, gelden als een brevet van onvermogen. Professionals en ouders houden beiden dat beeld in stand in hun dialoog. Professionele hulpverleners tonen daarmee ook weinig vertrouwen in hun kwaliteit om hulp te gebruiken voor het herstel van ouderschap.

Organisaties van hulpverleners worden bovendien gesterkt in die attitude. Politiek komt er steeds opnieuw voeding: organisaties groeien door het opbouwen van wachtlijsten. Aldus de ervaring van Mehlkopf^h.

Van Pagée meent dat het automatisme om de procedure van screenen, diagnosticeren, indiceren, behandelen in gang te zetten, alle aandacht voor een start bij de burger te niet heeft gedaan. Terwijl conferenties in een zeer vroeg stadium van hulpverlening, bijvoorbeeld bij het werk van de Raad voor de Kinderbescherming, erg goed in het traject passen. Hij erkent de mogelijkheden van de huidige Wet op de Jeugdzorg, maar vindt ze niet voldoende. Een familie die de besluitvorming door middel van een Eigen-kracht conferentie wil doen plaatsvinden kan deze immers niet afdwingen en is daarmee afhankelijk van de medewerking van professionals.

^g Zie het verslag van de expertmeeting: bijlage 4

^h Idem

DEEL D:
Samenvatting, conclusies en
aanbevelingen

1 Samenvatting en conclusies

1.1 Inleiding

In 2004 en 2005 heeft in de provincie Overijssel het project 'Eigen Kracht in Overijssel' plaatsgevonden. Het bureau Jeugdzorg, de drie opnemende voorzieningen Commujon, Jarabee Jeugdzorg in Twente, Trias Jeugdhulp en de Raad voor de Kinderbescherming hebben op basis van een intentieverklaring samengewerkt aan de invoering van Eigenkracht conferenties in de jeugdzorg. Zij wilden bewerkstelligen dat cliënten gemotiveerd en geactiveerd worden verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen situatie en dat in het kader van vraaggericht werken, de cliënt opdrachtgever is. Het project sloot aan bij het streven om de wachlijsten weg te werken en werd gesteund en financieel mogelijk gemaakt door de Provincie Overijssel.

Dit rapport doet verslag van het onderzoek naar de Eigenkracht conferenties die in het kader van het project Eigen Kracht in Overijssel zijn gehouden. Tevens wordt verslag gedaan van een zowel provinciaal als landelijk georiënteerd onderzoek naar de relatie tussen Eigen Kracht en de Wet op de Jeugdzorg.

Onderzocht zijn de feitelijke gegevens van de aanmeldingen en de Eigenkracht conferenties, de inhoud van de plannen en de follow-up. Daarnaast is er onderzoek gedaan naar de tevredenheid van de deelnemers aan de Eigenkracht conferenties. Eveneens is onderzoek gedaan naar Eigen Kracht in relatie tot de Wet op de Jeugdzorg.

Het onderzoek naar de Overijsselse Eigenkracht conferenties heeft plaatsgevonden door middel van vragenlijsten die door de Eigenkracht coördinatoren zijn ingevuld, een vragenlijst die door de aanmelder is aangevuld, bestudering van het door de familie gemaakte plan, schriftelijke tevredenheidsenquêtes voor deelnemers aan de Eigenkracht conferenties en diepte-interviews met aanmelders.

Voor het onderzoek naar Eigen Kracht en de relatie tot de Wet op de Jeugdzorg is een literatuurstudie verricht, zijn diepte-interviews met sleutelinformanten gehouden en is een expertmeeting met wetenschappers en beleidsmakers gehouden.

Er heeft geen selectie van zaken plaatsgevonden. Alle zaken zijn onderzocht. Dat zijn 63 afgeronde zaken. Bij 27 zaken werd de voorbereiding gestaakt. In 36 zaken kwamen familie, netwerk en hulpverleners bij elkaar in een Eigenkracht conferentie. Er zijn 35 plannen onderzocht die in deze conferenties zijn gemaakt. Van 30 zaken (83%) zijn follow-up gegevens na drie maanden bekend. In 18 zaken (51%) heeft een vergelijking plaatsgevonden tussen de inschatting van noodzakelijke hulp door de aanmelder en de gevraagde hulp door de familie. De uitkomsten geven derhalve een representatief beeld van de Overijsselse zaken. Dat geldt ook voor de tevredenheidsenquêtes. Er hebben 294 deelnemers een tevredenheidsenquête ingevuld. De respons voor de aanmelders bedroeg 86%, die van de volwassen deelnemers 74% en van kinderen 78%.

1.2 Aanmeldingen

Eigen Kracht kende geen wachlijsten. Iedere aanmelding kon meteen in behandeling genomen worden. Hoewel iedere persoon en organisatie in Overijssel een aanmelding bij Eigen Kracht kon doen, zijn de 63 onderzochte aanmeldingen vrijwel allemaal door professionals gedaan. Vrijwel alle aanmeldingen zijn uit het circuit van de jeugdzorg. Er zijn geen aanmeldingen vanuit de GGZ, buurthuizen of onderwijs. Er zijn twee aanmeldingen door familieleden zelf gedaan, zonder tussenkomst van een organisatie.

Bureau Jeugdzorg is de grootste aanmelder (55%). De drie zorgaanbieders leveren samen 35% van de aanmeldingen. In bijna de helft van de aanmeldingen gaat het om jeugdbeschermingzaken.

Welke zaken wel of niet zouden worden aangemeld was ter beoordeling aan de hulpverleners. Er zijn geen bindende afspraken gemaakt over type zaken, situaties of momenten waarin naar Eigen Kracht verwezen werd. Hulpverleners hebben die keuzen zelf gemaakt en hebben uiteenlopende meningen over welke zaken wel dan niet geschikt zijn voor een Eigen-kracht conferentie.

Over het standaard op bepaalde momenten inzetten van de Eigen-kracht conferentie, zijn de meningen van hulpverleners verdeeld. Over het algemeen zijn hulpverleners van mening dat de Eigen-kracht conferentie zo vroeg mogelijk in het hulptraject aangeboden zou moeten worden. Dit is echter niet terug te zien in hun aanmeldgedrag; in de meeste aangemelde zaken is al langer dan 2 jaar hulpverlening. Eenderde van de gezinnen die voor een Eigen-kracht conferentie zijn aangemeld, had 0-2 jaar contact met hulpverleners. De rest heeft langer bestaande contacten met de hulpverlening, waarvan een aanzienlijk deel (29%) vijf jaar of langer.

Meest voorkomende achtergrondproblematieken in de aangemelde zaken zijn gedragsproblemen van het kind, pedagogische onmacht/verwaarlozing, dood of ziekte van de ouders, psychiatrische problemen en overbelasting van de ouders.

De vragen waarop de Eigen-kracht conferentie een antwoord moet geven, gaan meestal over opvoeding, wonen, zelfstandigheid van het kind en gedrag van het kind.

Per verwijzing gaat het gemiddeld om meer dan één kind (1,5). Iets meer dan de helft van de kinderen is in de leeftijd van 0-12 jaar. Het zijn vrijwel evenveel jongens als meisjes. Van 73% van de aangemelde kinderen zijn beide ouders in Nederland geboren. Van 15% is minimaal een van de ouders buiten Nederland geboren.

Iets meer dan de helft van de aangemelde kinderen woont bij aanmelding bij (een van) de ouders. De rest in een crisis- of leefgroep, bij familie of netwerk of in een pleeggezin.

In vergelijking met de landelijke cijfers van Eigen Kracht, valt op dat de gegevens in grote lijnen de landelijke trend volgen. Afwijkend is het relatief wat kleinere aandeel in de aanmeldingen van bureau Jeugdzorg. Daarnaast wonen de aangemelde kinderen vaker uit huis en is het aantal autochtone kinderen wat groter dan het landelijke gemiddelde.

1.3 Resultaat en verloop Eigen-kracht conferentie

Wanneer aan gezinnen wordt voorgesteld de familie en het sociale netwerk bij de oplossing van hun problemen te betrekken, stemt meer dan de helft daarmee in. Bij 57% van de onderzochte zaken leidde het contact met de Eigen-kracht coördinator tot een conferentie; familie en bekenden kwamen bij elkaar om samen een plan te maken. In 43% van de aangemelde zaken kwamen familie, netwerk en hulpverleners niet in gezamenlijkheid bij elkaar.

1.3.1 Geen Eigen-kracht conferentie

In 43% van de zaken kwam het niet tot een conferentie. De meest voorkomende reden daarvan was dat de ouders of het kind niet wilden meewerken. In eenderde van de zaken waarin het niet tot een formele Eigen-kracht conferentie kwam, was de Eigen-kracht conferentie niet meer nodig doordat de familie informeel bijeen kwam en zelf een plan maakte of doordat de situatie tijdens de voorbereidingsperiode drastisch gewijzigd was.

De meest voorkomende achtergrondproblematieken in de zaken die niet tot een bijeenkomst leidden, zijn gedragsproblemen van het kind en pedagogische

onmacht/verwaarlozing. De vragen waarop de Eigen-kracht conferentie een antwoord moet geven, gaan meestal over opvoeding, wonen en zelfstandigheid van het kind.

Bij het bureau Jeugdzorg was het aantal meldingen waarbij het niet tot een Eigen-kracht conferentie kwam bijna eenderde, bij de zorgaanbieders meer dan de helft. Tweederde van de aangemelde gezinnen heeft meer dan 2 jaar contact met hulpverleners. Iets minder dan de helft van deze kinderen woont bij aanmelding bij (een van) de ouders.

1.3.2 Wel een Eigen-kracht conferentie

Bij 57% van de zaken waar een Eigen-kracht coördinator aan het werk ging, kwam het wel tot een Eigen-kracht conferentie. Deze 36 Eigen-kracht conferenties (100%) werden allemaal afgesloten met een plan, dat door de aanmelder werd geaccepteerd als veilig, wettig en antwoord op de voorliggende vragen.

Achttenvijftig procent van de Eigen-kracht conferenties werd binnen twee maanden na aanmelding gerealiseerd, 81% binnen drie maanden.

De meest voorkomende achtergrondproblematieken in deze zaken zijn gedragsproblemen van het kind, dood/ziekte van de ouders, pedagogische onmacht/verwaarlozing en psychiatrische problemen van de ouders.

De gehouden Eigen-kracht conferenties gingen vooral over vragen rond de opvoeding van het kind, de woonsituatie, zelfstandigheid en gedrag van het kind.

Bijna zeventig procent van de meldingen die tot een Eigen-kracht conferentie hebben geleid, is afkomstig van het bureau Jeugdzorg. Tweederde van de aangemelde gezinnen heeft meer dan 2 jaar contact met hulpverleners. Bijna zestig procent van de aangemelde kinderen woont bij een van de ouders.

Het merendeel van de mensen die gevraagd worden om mee te doen met een Eigen-kracht conferentie, neemt de uitnodiging aan. Gemiddeld nemen 14,5 personen deel aan een Eigen-kracht conferentie. Van hen is 69% familie, 16% lid van het sociaal netwerk en 15% professional. Daarnaast zijn er gemiddeld 2,6 personen per conferentie die wel zijn uitgenodigd maar niet aanwezig waren.

De families kiezen er zelden voor om in een hulpverleningsinstelling bij elkaar te komen. Hun voorkeur gaat uit naar een buurthuis, kerk of horecagelegenheid.

De helft van de Eigen-kracht conferenties wordt in het weekend gehouden, de rest op een doordeweekse dag. De meeste bijeenkomsten zijn overdag, soms met een overloop naar de avond.

Negenenzestig procent van de Eigen-kracht conferenties neemt 1 tot 5 uur in beslag, de rest langer. De meeste families gebruiken hiervan gemiddeld 1 tot 3 uur voor de besloten tijd.

1.3.3 Vergelijking

Vergelijking zaken die wel/niet tot een Eigen-kracht conferentie hebben geleid

Als we de zaken die wel tot een Eigen-kracht conferentie hebben geleid, vergelijken met de zaken waarin geen Eigen-kracht conferentie werd gehouden valt het volgende op.

Bij beide groepen is het bureau Jeugdzorg de grootste aanmelder. Bij zaken die wel tot een Eigen-kracht conferentie hebben geleid, is het bureau Jeugdzorg vaker de aanmelder dan bij zaken waarbij het niet tot een conferentie komt.

Het percentage gezinnen dat Eigen Kracht aangeboden krijgt in de eerste twee jaar van de hulpverlening is nagenoeg gelijk.

Bij beide groepen worden gedragsproblemen van het kind het meest genoemd als achtergrondproblematiek. Bij zaken die wel tot een conferentie leiden komt daarna dood/ziekte van ouders/verzorgers en pedagogische onmacht/verwaarlozing van het kind. Bij zaken die niet tot een Eigen-kracht conferentie leiden komt dood/ziekte ouders/verzorgers vrijwel niet voor en is pedagogische onmacht/verwaarlozing de tweede meest genoemde achtergrondproblematiek.

De voorliggende vragen op de conferentie zijn bij beide groepen hetzelfde: opvoeding, woonsituatie en zelfstandigheid van het kind.

Het gemiddeld aantal kinderen ligt bij zaken die tot een conferentie leidden iets hoger. De leeftijden van de kinderen zijn nagenoeg gelijk, evenals het percentage allochtonen. Het aantal kinderen dat thuis woont, is het grootst bij de zaken die wel tot een conferentie leiden.

Vergelijking met landelijke cijfers

In vergelijking met de landelijke cijfers van Eigen Kracht, valt op dat de gegevens in veel opzichten de landelijke trend volgen. Zo worden alle conferenties afgesloten met een plan dat geaccepteerd wordt, vinden de meeste conferenties plaats binnen de jeugdzorg, worden de conferenties zelden in het kantoor van de hulpverlening gehouden en gaan de meeste conferenties over opvoeding en wonen.

Afwijkend is het aantal allochtonen (is lager in Overijssel), het aantal zaken dat niet tot een conferentie leidt (is hoger in Overijssel) en de duur van de conferentie (is korter in Overijssel).

1.4 Inhoud van de plannen

Er zijn 35 plannen onderzocht. Nagegaan is welke hulp en steun de familie nodig denkt te hebben van *professionals*. Het aandeel van familie en netwerk is in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten.

In 94% van de plannen komt een afspraak voor over een evaluatie van de uitvoering van het plan. Ongeveer de helft wil dit alleen met familieleden doen, de rest in aanwezigheid van een hulpverlener (meestal de aanmelder).

Uit ander onderzoek (van Beek, 2003a) is bekend dat een plan van de familie gemiddeld 17,8 afspraken bevat. In Overijssel heeft de familie gemiddeld 4,8 afspraken per plan gemaakt waarbij professionals nodig zijn voor de uitvoering. De meeste afspraken waarbij hulp van professionals nodig is, zijn gericht op het verbeteren van de opvoedingssituatie (21%), onderwijs (12%), financiën (12%), wonen (10%) en gezondheid (8%).

Voor de uitvoering van deze afspraken zijn zowel organisaties binnen als buiten de Jeugdzorg nodig. Er worden tweemaal zoveel vragen aan de jeugdzorg gesteld als aan organisaties buiten de jeugdzorg. Bij organisaties binnen de Jeugdzorg is te denken aan het bureau Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming, zorgaanbieders etc. Bij organisaties buiten de Jeugdzorg kan het gaan om scholen, thuiszorg, artsen, MEE, de stadsbank en GGZ-instellingen.

De meeste kinderen veranderen niet van verblijfplaats. Ongeveer eenderde van de kinderen die wel van woonplaats veranderen, gaan naar een vergelijkbare situatie (bijvoorbeeld naar de andere ouder of een ander netwerkpleeggezin). Iets meer dan de helft van de kinderen die van verblijfplaats veranderen, gaat naar een woonsituatie die minder 'ingrijpend' is dan hun huidige situatie (bijvoorbeeld van een groep naar een netwerkpleeggezin of van een bestandspleeggezin naar een netwerkpleeggezin).

1.5 Vergelijking plannen professionals en familie

Bij aanmelding is de aanmelder/professional gevraagd wat zij gedaan zouden hebben als er geen Eigen-kracht conferentie gehouden zou worden. In 18 zaken kon een vergelijking gemaakt worden met de inhoud van de plannen van de familie.

In 83% van de zaken vindt substitutie plaats van professionele hulp door hulp van familie en netwerk. Er wordt minder of minder zware professionele jeugdzorg gevraagd dan de inschatting van de aanmelder. Er wordt bijvoorbeeld geen OTS aangevraagd, kinderen worden niet uit huis geplaatst of in een minder intensieve hulpvorm.

Vrijwel alle aanmelders doen alleen voorstellen voor hulp en steun die binnen de jeugdzorg gegeven kan worden. Families vragen om de diensten van de jeugdzorg, maar stellen ook hulp voor uit andere sectoren (bijvoorbeeld wonen, financiën, onderwijs).

1.6 Tevredenheid van de deelnemers

1.6.1 Tevredenheid aanmelders

In totaal hebben 30 aanmelders hun mening gegeven over de Eigen-kracht conferentie. Zij zijn in meerderheid tevreden over de Eigen-kracht conferentie. Zij waarderen de bijeenkomst gemiddeld met een 7,6. Er werd vooral gelet op het resultaat, de inzet van de deelnemers, het verloop en de organisatie van de conferentie en de vooraf gegeven informatie. Van de aanmelders vindt 97% dat zij voldoende zijn geïnformeerd door de Eigen-kracht coördinator.

Het resultaat van de conferentie -het plan- geven zij gemiddeld een 7,0. Dit strookt met het feit dat de aanmelders de plannen van de families hebben geaccepteerd. Bij het geven van het rapportcijfer hebben de aanmelders vooral gelet op de duidelijkheid, uitvoerbaarheid, volledigheid en draagvlak van het plan.

De Eigen-kracht coördinator krijgt het hoogste gemiddelde rapportcijfer: een 8. Men heeft vooral gelet op het geven van duidelijke informatie, het houden van afspraken, contact met het gezin en de organisatie van de Eigen-kracht conferentie.

De regiomanager wordt gemiddeld met een 7,5 gewaardeerd. Bij het bepalen van dit cijfer speelt de bereikbaarheid van de regiomanager een rol, de verstrekking van informatie en het adequaat regeren op bijzondere omstandigheden.

1.6.2 Tevredenheid volwassen deelnemers uit familie en netwerk

Er zijn 224 tevredenheidsformulieren ontvangen van volwassen deelnemers.

De aanwezige volwassen deelnemers uit familie en netwerk zijn voornamelijk ooms en tantes, vrienden, grootouders, ouders, neven en nichten. Zij waarderen de Eigen-kracht conferentie als geheel met een 7,6.

Bij de beoordeling van de conferentie letten de deelnemers ondermeer op het resultaat, de informatie en het gezamenlijke proces.

Voor het plan geeft men gemiddeld een 7,8. Men let vooral op de volledigheid en haalbaarheid, de inhoud en proces van de besluitvorming.

De volwassenen zijn tevreden over de mogelijkheden om deel te kunnen nemen aan het besluitvormingsproces. Tijdens de conferentie heeft 93% voldoende kunnen vragen en 93% voldoende kunnen zeggen. Daarnaast vindt slechts 3% dat zij niet actief mee heeft kunnen doen. Tweeëntachtig procent vindt dat zij hebben kunnen meewerken aan een oplossing, 15% dat zij dit ten dele heeft kunnen doen.

Net als de aanmelders hebben de leden van familie en netwerk behoefte aan informatie. Allereerst willen zij dingen weten over de actuele situatie van kind en ouders en de mogelijkheden voor hulp. Daarnaast wil men geïnformeerd worden over de gang van zaken tijdens de Eigen-kracht conferentie en praktische informatie over de datum, locatie en deelnemers van de conferentie. Ook is men geïnteresseerd in wat een Eigen-kracht conferentie inhoudt.

96% van de deelnemers vindt dat zij voldoende geïnformeerd is door Eigen-kracht coördinator. 91% is van mening voldoende geïnformeerd te zijn door de aanmelder.

De deelnemers zijn tevreden over de Eigen-kracht coördinatoren; zij waarderen de coördinator gemiddeld met een 8,1. Zij hechten ondermeer aan diens persoon, inzet, verloop van de contacten en organisatiekwaliteiten.

1.6.3 Tevredenheid kinderen

Er zijn 31 enquêteformulieren van kinderen ontvangen.

Zij waarderen de Eigen-kracht conferentie gemiddeld met een 7,6. Ze laten hun cijfer afhangen van het resultaat, de organisatie, duur en sfeer van de conferentie en de betrokkenheid van de familie.

De kinderen geven het plan gemiddeld een 8,7. Ze vinden het belangrijk of ze het ermee eens zijn en hoe het tot stand kwam.

De Eigen-kracht coördinator krijgt een 8,1 van de kinderen. Ze letten op de bejegening door de coördinator, diens vermogen om de conferentie te organiseren, inzet en uitleg.

1.7 Uitvoering van de plannen en effecten

1.7.1 Uitvoering van de plannen

Van 30 zaken zijn follow-up gegevens beschikbaar. Deze zijn gebaseerd op diepte-interviews met aanmelders en telefoongesprekken met aanmelders en leden van familie en netwerk.

Na 3 tot 5 maanden is de helft van de plannen van de Eigen-kracht conferenties geheel uitgevoerd, 1 plan geheel niet en de rest ten dele.

Bij de plannen die gedeeltelijk zijn uitgevoerd spelen verschillende factoren een rol: gewijzigde omstandigheden, niet geleverde zorg door professionals (ondermeer door wachtlijsten) en familieleden die toezeggingen niet nakomen.

Voor de hulp op indicatie die door de families is gevraagd is in alle gevallen een indicatie gegeven door het bureau Jeugdzorg. Deze indicatie kon door wachtlijsten bij de zorgaanbieders niet altijd verzilverd worden.

Voor diensten van instellingen buiten de jeugdzorg kan het bureau Jeugdzorg geen indicatie geven. Ook daar werd de vraag vaak wel, maar niet altijd gehonoreerd.

Professionals wijzen er op dat het nodig is dat er na de Eigen-kracht conferentie iemand is om de uitvoering van het plan te coördineren, familie te stimuleren vol te houden en mensen aan te spreken op de gemaakte afspraken. Niet in alle plannen zijn daar duidelijke afspraken over gemaakt.

Hoe de uitvoering van de plannen van de Eigen-kracht conferenties zich verhoudt tot andere in de Overijsselse jeugdzorg gemaakte plannen is nog niet te zeggen, aangezien er nog geen resultaten bekend zijn van het project doelrealisatie.

1.7.2 Effecten

Aan 19 aanmelders/professionals van 15 zaken is gevraagd welke effecten van de Eigenkracht conferentie zij hebben waargenomen. Zij noemen effecten op drie terreinen: effecten op de situatie van kind en gezin, effecten op de relatie tussen professional en familie/netwerk en effecten op het werk van de aanmelder/professional.

In tweederde van de zaken of meer hebben zich de volgende effecten voorgedaan:

- het netwerk is actiever geworden;
- er is meer steun uit familie en netwerk voor ouders en kind;
- er is een oplossing voor de problemen gevonden;
- de professional heeft meer mensen uit het netwerk van het kind leren kennen;
- er is een betere afstemming met de familie en meer draagvlak.

In eenderde tot tweederde van de zaken hebben zich de volgende effecten voorgedaan:

- de situatie van het kind is verbeterd;
- de familierelaties zijn verbeterd;
- het kind is dichterbij de 'roots' gebleven of gekomen;
- de professional heeft effectiever kunnen werken;
- de professional heroverweegt de eigen rol.

Bij de heroverweging van de rol van de professional gaat het om zoeken naar en balanceren op de grens tussen ingrijpen en loslaten of anders gezegd: bemoeizucht en zorg. Door de Eigenkracht conferentie ervaren hulpverleners dat families vaak tot meer in staat zijn dan de professionals vooraf hadden ingeschat. Dat stemt tot nadenken.

1.8 Eigen Kracht in relatie tot de Wet op de Jeugdzorg

Het werken met Eigenkracht conferenties is mogelijk binnen de Wet op de Jeugdzorg. De wet legt de verantwoordelijkheid voor de exclusieve toegang tot het zorgaanbod van de jeugdzorg bij het bureau Jeugdzorg. De wet geeft geen nadere regels over de wijze waarop het indicatiebesluit tot stand komt, behalve dan dat het op verzoek van de cliënt genomen dient te worden. De plannen die families in de Eigenkracht conferentie maken, kunnen (voor zover families vragen om geïndiceerde jeugdzorg) worden opgevat als een verzoek om een indicatie van het bureau Jeugdzorg. In het Overijsselse project is op deze wijze omgegaan met de plannen van de families. De betrokken organisaties hebben vooraf en schriftelijk vastgelegd dat zij de plannen zouden accepteren tenzij de veiligheid van het kind onvoldoende gewaarborgd is en zich maximaal zouden inzetten voor de uitvoering.

De uitgangspunten van de Eigenkracht conferenties passen bij die van de Wet op de Jeugdzorg. Het gaat om het versterken van de positie van de cliënt, het accent op de draagkracht van families en het leggen van de verantwoordelijkheid bij families. Beide willen vraaggestuurd werken bevorderen, de veiligheid van het kind waarborgen en gaan uit van het principe van subsidiariteit en proportionaliteit.

In de uitvoeringspraktijk van de wet doen zich wel knelpunten voor. De Eigenkracht conferentie legt het besluitvormingsproces meer in handen van familie en netwerk dan in de jeugdzorg gebruikelijk. Doorgaans is er minder betrokkenheid van leden van familie en sociaal netwerk en heeft de professional grotere inhoudelijke invloed op het besluit. Deze professionele dominantie wordt als het grootste probleem gezien bij de invoering van Eigenkracht conferenties. In de huidige uitvoeringspraktijk hebben families geen vrije toegang tot het middel en besluiten professionals of zij een familie al dan niet geschikt vinden voor een Eigenkracht conferentie. Aangezien de Eigenkracht conferentie zelf geen -al dan niet geïndiceerde- jeugdzorg is maar een besluitvormingsproces, roept dat de vraag op in hoeverre families de kans krijgen zelf een besluit te nemen en op welke wijze ondersteund kan worden dat dit vaker gebeurt. Uit het Overijsselse project blijkt dat er

voortgang geboekt kan worden als alle provinciaal betrokken partijen zich inspannen en afspraken maken om de cliënt en diens netwerk meer te motiveren en te activeren en meer de kans te geven om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen situatie. Het feit dat Eigen Kracht zowel op bestuurlijk-, beleids- als uitvoerend niveau voortdurend op de agenda stond, heeft hier zeker toe bijgedragen.

2 Aanbevelingen

Op grond van de resultaten van het onderzoek en het feit dat doel van het project Eigen Kracht 'waar mogelijk' in te zetten nog niet volledig is gehaald, doen we de volgende aanbevelingen.

1.
Voortzetting van het project 'Eigen Kracht in Overijssel', gericht op verankering en verbreding.
2.
Experimenteren met en monitoren van het standaard aanbieden van Eigen-kracht conferenties tijdens het proces van hulpverlening, bijvoorbeeld bij een dreigende uithuisplaatsing.
3.
Experimenteren met en monitoren van het standaard aanbieden van Eigen-kracht conferenties in de eerste 'voor deur' contacten met de cliënt van bureau Jeugdzorg. Nagaan welk effect dit heeft op de voorkoming c.q. verkleining van wachtlijsten.
4.
Bevorderen dat burgers zelfstandig toegang tot het middel Eigen Kracht krijgen, ook als zij (nog) geen contacten met de jeugdzorg hebben.
5.
Afstemming zoeken met organisaties buiten de jeugdzorg en hen informeren over Eigen Kracht. Dat is van belang om meer aanmeldingen van buiten de jeugdzorg te krijgen, voor medewerking tijdens de informatiefase van de Eigen-kracht conferentie en bij het uitvoeren van het plan.
6.
Landelijk of bovenregionaal onderzoek richten op de zaken die niet tot een Eigen-kracht conferentie leiden, de vraag naar en realisatie van professionele hulp, follow up en effecten van de inzet van Eigen Kracht. Onderzoeken of minder ingrijpende plannen ook minder kosten met zich meebrengen. Door het onderzoeksgebied te vergroten kunnen over meer zaken gegevens verzameld worden dan mogelijk is in één werkgebied en kan nagegaan worden of en in hoeverre de Overijsselse trends landelijke geldigheid hebben.
7.
Mogelijkheden benutten en creëren om de verantwoordelijkheid voor de besluitvorming over de benodigde (jeugd)zorg in een gezin meer bij families te leggen. Dit kan ondermeer door:
 - ondersteuning voor hulpverleners in het proces van heroriëntatie op hun eigen rol en positie;
 - het opnemen van Eigen Kracht in onderwijsprogramma's van HBO-opleidingen;
 - meer publieksvoorlichting over Eigen Kracht.
8.
De besluitvorming minder door professionals gedomineerd te laten plaatsvinden en het recht van (potentiële) cliënten te verstevigen in de werkprocessen van instellingen en beleidskaders in de provincie Overijssel.

9.

Aangezien de plannen die de familie maakt dichterbij huis en minder ingrijpend voor betrokkenen blijken te zijn dan de plannen van professionals, bevorderen dat families eerst de kans krijgen een plan te maken. Nagaan in hoeverre dit principe versterkt kan worden in de Wet op de Jeugdzorg, die binnenkort geëvalueerd wordt.